

ÇÖZÜM SÜRECİ VE KRİZİ AŞMANIN İMKÂN LARI

Vicenç Fisas

Özerk Barselona Üniversitesi Öğretim Üyesi

Murat Çelikkan

Gazeteci

Yüksel Taşkın

Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi

Tarık Çelenk

Yazar

Gülten Uçar

Kolaylaştırıcı

Türkiye Barış Meclisi

12 OCAK

2015

turkiyebarismeclesi@gmail.com | istanbulbarismeclesi@gmail.com

+90 (212) 249 2654

www.turkiyebarismeclesi.com

/Baris_Meclesi

GİRİŞ

Türkiye, tarihinde görülmedik bir akıl tutulması yaşıyor. Uzun bir aradan sonra savaş yeniden başladı. Hem de bu kez esas olarak kentlerde, sivil alanlarda sürüyor. Hızla hep birlikte uçuruma doğru sürükleniyoruz.

Hiç böylesi yaşanmamıştı. Hukuksuzluk, zorbalık, vahşet, cinayetler, katliamlar, doğal ve tarihi dokunun tahrip edilişi, insanlığın gözleri önünde cereyan ediyor. Yaşananların derin bir ruhsal kopuşa ve çöküntüye yol açtığı gerçeği üstü kapatılamaz boyutlara ulaştı. Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın açıkladığı veriler durumun vahametini açıklamaya yetiyor. Buna göre, 16 Ağustos 2015 ile 8 Ocak 2016 tarihleri arasında:

Diyarbakır, Şırnak, Mardin, Hakkâri, Muş, Elazığ, Batman'da 19 ilçede, resmi olarak tespit edilebilen 58 süresiz ve gün boyu sokağa çıkma yasağı ilân edildi. Bu yasaklardan en az 1 milyon 377 bin kişi doğrudan etkilendi, temel yaşam ve sağlık hakları ihlâl edildi.

Beş ay içerisinde, resmi sokağa çıkma yasağı ilânı olan zaman dilimleri içerisinde, en az 162 sivil (29'u kadın, 32'si çocuk, 24 kişi 60 yaş üstü) yaşamlarını yitirdi. Bakınız: <http://tihv.org.tr/bilgi-notu-11-aralik-2015-8-ocak-2016-tarihleri-arasinda-sokaga-cikma-yasaklari/>

Keza Başbakanlığa bağlı özerk Türkiye İnsan Hakları Kurumu'nun Sur raporunda bir an önce çatışmasızlık sürecinin başlatılması talebinin vurgulanması bugün ivedi çözümün ne olduğuna işaret etmektedir. Bakınız: www.tihk.gov.tr

Bütün bunlar barıştan her geçen gün bir adım daha uzaklaştığımızı gösteriyor. Buna dur demenin zamanı çoktan geldi geçiyor.

2013 Newroz'da Diyarbakır'da, İmralı Özel Güvenlikli Cezaevinde tutuklu bulunan PKK lideri Abdullah Öcalan'ın mektubu okunduğunda, barış, adalet, hakikat, çözüm peşinde koşan herkes umutlanmıştı. Kısa süre sonra yaşanmaya başlanan sorunlar, sıkıntılar ve güvensizlikler barış umutlarını korumayı zorlaştırdı. Yine de iki yıl Kürt sorununun çözümü için büyük emek ve çaba sarf edildi. Yaşanan sıkıntılar ve sorunların tam da aşıldığının düşünölmeye başlandığı 28 Şubat 2015 Dolmabahçe açıklamasından kısa bir süre sonra Çözüm Süreci buzdolabına kaldırıldı. Beş ay sonra bugün geriye ne kaldı sorusu anlamlı hale geldi.

Kaçan bu fırsat ile Kürt sorununda çözümün artık Suriye krizinin çözümüne bağlı hale geldiği görülüyor. Çözümün aktör ve faktörleri tam anlamıyla çoğaldı.

Türkiye Barış Meclisi, sorunlarımızın eninde sonunda masada, müzakereyle çözümünden başka bir yolun, yöntemin olmadığından hareketle bir an önce yeniden müzakereye, masaya dönülmesinde ısrar ediyor.

Bugün oluşmuş krizi ancak uluslararası deneyimler ışığında aşabiliriz. Türkiye, küreselleşmiş Kürt sorununu, küresel deneyimlere sırt dönerek, küçümseyerek, bunlardan korkarak çözemez.

Çatışma çözümleri ve müzakere süreçleri konusunda iktidarıyla, muhalefetiyle sivil toplum örgütüyle akademik dünyasıyla tecrübesiz olduğumuz bir gerçek. Son birkaç yıldır bu konuda çeşitli çabalar olsa da daha yolun başındayız.

Sürdürülebilir olmayan bugünkü politikaların terk edilmesini hızlandırmak ve yeni müzakerenin toplumsal, siyasal altyapısının oluşturulması bugünün en ivedi ve en elzem konusudur.

Türkiye Barış Meclisi bu sorumlulukla 12 Aralık 2015 tarihinde Çözüm Süreci ve Krizi Aşmanın Olanakları Konferansı'nı düzenledi.

Konferansı uluslararası deneyimler ışığında yapmanın işimizi kolaylaştıracağını ve süreci hızlandırmaya katkı sunacağını düşünerek Vıcenç Fisas'ın katılımıyla gerçekleştirdik. Keza Murat Çelikkan, Prof. Yüksel Taşkın ve Tarık Çelenk sunumlarıyla önemli katkı sundular. Kendilerine teşekkür ederiz.

Türkiye Barış Meclisi olarak bu çalışmayı kalıcı hale getirmek, sürdürmek ve daha geniş kesimlere ulaştırmak için sunumları 28 Kasım 2015 tarihinde Diyarbakır'da katledilen sevgili mücadele arkadaşımız Tahir Elçi anısına basılı hale getirdik. Ancak konuşmacılara soru soran izleyicilerin birçoğu isim belirtmedikleri için isimlerine yer veremedik. Bundan dolayı özür diliyoruz.

Konferansımızın gerçekleşmesine katkı sunan Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'ne çok teşekkür ederiz.

Türkiye Barış Meclisi
Ocak 2016

AÇIŞ KONUŞMASI

Hakan Tahmaz (Türkiye Barış Meclisi Sözcüsü)

Hepiniz hoş geldiniz. Türkiye Barış Meclisi adına, katılımınızdan dolayı hepinize teşekkür ediyorum. Özellikle uzun yoldan, İspanya Bask bölgesinden gelen değerli konuşumuz Vicenç Fises ve asistanı Ana Vilellas Arino'ya çok teşekkürler.

Türkiye barış süreci açısından kritik ve çok çalkantılı bir süreçten geçiyor. Çatışmalar yeniden yoğunlaştı, kentlere taşındı. Her şeyden önce bölgedeki, Ortadaoğu'daki gelişmeler ve yaşananlar hep birlikte büyük bir fırsatı kaçırdığımızı veya yeteri kadar değerlendiremediğimizi gösteriyor. Bir süre sonra bu daha net görülecek; çözüm sürecinin kıymeti daha iyi anlaşılacak. Son iki yılda yapılan yanlışların, eksikliklerin ve çözüm için kurulmaya çalışılan müzakere masasına hoyratça davranışların, atılan tekmelerin bedelinin çok ağır olacağını emareleri bir bir ortaya çıkmaya başladı. Bunun üzerine şimdiden hepimiz düşünmeliyiz, düşünüyoruz. Kaçan fırsatların kıymetini, ölen insanların değerini ne yazık ki geç fark ediyoruz. Umarız ve arzu ederiz ki bu kez de çok geç olmaz, çok geç kalmayız.

Bunun tek bir yolu var. Muhasebe yapmalıyız. Zaman geçirmeden yaşadıklarımızdan dersler çıkartmalıyız. Tarafların sürdürdüğü politikaların sürdürülemez olduğu, sonuç alıcı olmadığı çok açık. Bunu taraflar da biliyor ve görüyorlar. Ama güç gösterisine de inatla devam ediyorlar. Yapılan uyarıları, çağrılarını ne yazık ki değerlendirmeyip kulak ardı ediyorlar. Sürdürülebilir olmayan bu politikaların hızla terkedilmesi gerekiyor. Çünkü bu politikaların sonuçları hem vicdanlarımızı yaralıyor, sızlatıyor, hem de Türkiye'yi uçuruma sürüklüyor. Ülke hızla geri dönülmesi zor bir sürece giriyor. Barış umutlarına indirilen her darbe, atılan her adım, yapılan her tehdit insanlarımızı çaresizlik duygusu yaşıyor. Ancak biz çaresiz olmadığımızı düşünüyoruz. Söylenecek sözümüz, bu vahşete karşı koyacak gücümüz, direncimiz var. Bunu öfkemizle değil, aklımızla ve vicdanımızla harekete geçirerek hep birlikte başarabiliriz. Ancak önce az önce ifade ettiğim gibi Türkiye Barış Meclisi gibi sivil toplum örgütleri de, herkes ama herkes, tüm taraflar kendi muhasebesini yapmalı. Çözüm sürecindeki eksiklerimizden derhal arınmalıyız, yanlışlarımızı terk etmeliyiz. Başarısızlığımız ortada. Çözüm süreci akamete uğradıysa bunda herkesin payı ve katkısı var. Kimilerimiz yapmadıklarıyla, kimilerimiz yaptıklarıyla pay sahibi ve sorumlu. Mutlaka ve mutlaka daha cesaretili davranılmalıyız, ezber bozan olunmalıyız. Nefretle değil, kinle değil, hırslarımızı yenik düşmeden cesaretle barış için çözüm için çabalarımızı yoğunlaştırdığımızda, vicdanımızın sesine, aklımızın sesine kulak verdiğimizde yürünecek çok yol olduğu, yapılacak çok iş olduğu görülecektir.

Bugün yaşadığımız kriz ilk defa olmadı, ilk kez yaşamıyoruz. Özellikle son birkaç yıldır çok sık benzer krizler yaşadık. Oslo sürecinde de benzer şeyler olmuştu. Bu kez boyutları farklı ve derin bir kriz yaşıyoruz. Çözüm Süreci'nin ilk günlerinde daha umutluyduk. Artık çözüm süreci sadece lafta var.

Dünyada da benzer süreçleri yaşayan çok sayıda ülke var. Biraz sonra değerli konuşmacılar bunları daha detaylı anlatacaklar. O nedenle sanki yepyeni bir şey ile karşı karşıyaymışız gibi davranmaya, böyle bir duyguya kapılmaya gerek yok. Birçok ülkede benzer krizler nasıl aşıldıysa biz de aşacağız. Kendimize özgü bir yol bularak bu krizden çıkacağız. Çıkmak zorundayız.

Çözümün imkânlarını uluslararası deneyimler ışığında kendi tecrübelerimizle bulmakta daha fazla gecikmemeliyiz. Vicdanımızın, aklımızın adalet anlayışımızın bize söylediğini yapmakta tereddüt ettiğimiz sürece bizi sürüklemek istedikleri bataklığa doğru gittiğimizi fark edemeyiz.

Biz Türkiye Barış Meclisi olarak barış için sevgili dostumuz, yol arkadaşımız, çalışma arkadaşımız Tahir Elçi'nin izinden gitmekte ısrar etmekten başka şansımız olmadığını düşünüyoruz. O nedenle barışçı Türkiye'yi inşa edene kadar bu mücadeleden bir adım, bir an geri durmayacağımızı herkese hatırlatmak istiyoruz. Bir an önce, arkadaşımızın yoldaşımızın, mücadele kardeşimizin Tahir Elçi'mizin katillerinin bulunmasını istiyoruz. Türkiye'nin geçmişiyle yüzleşmesinin, geçmişinden ders çıkarmasının adil yolu bu katillerin bir an önce açığa çıkmasından geçiyor. Tetiği çekenlerin de çektirenlerin de -hangi gerekçeyle, hangi hesapla tetiği kim veya kimler çektiyse ve çektilirdiyse-, bir an önce ortaya çıkarılması gerekiyor.

Evet, barış ve çözüm için ilk olarak taraflar bugün izledikleri siyaseti terk etmeliler. Bunun anahtarı ise çözüm sürecinin aktörlerinden biri olan PKK lideri Abdullah Öcalan'a uygulanan tecritin bir an önce kalkması ve mutlaka daha fazla bedel ödmeden daha fazla canın yitirilmesine yol açmadan ve daha fazla siyasal bataklığa sürüklenmeden Abdullah Öcalan'la kesilmiş görüşmelerin yeniden başlatılması gerekir. Bundan kastettiğimiz doğrudan bu sürece ilişkin Abdullah Öcalan'ın ne düşündüğünü kamuoyu ile paylaşabilmesidir. Devlet dışında bir görüşmenin kaçınılmaz olduğunu, kilidin bu olduğunu vurgulamak isteriz. Bunu geciktirmenin bedeli çok ağır oluyor. Bu topluma, ülkeye, insanlarımıza büyük acılar yaşıyor. Gecikmenin toplumun sosyal dokusunu, kentlerin tarihi yapısını tahrip ettiği artık görülmelidir.

Hiç kimsenin gelecek ikbali, hiçbir siyasal gelecek hesabı insanlarımızın canlarından kıymetli değildir.

Yeni barış süreci için öncelikle Öcalan'ın Çözüm Süreci'ne ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine ihtiyaç var. Çözüm Süreci'nin neden akamete uğradığına ilişkin görüşleri ve yeniden başlaması için önerileri nelerdir açığa çıkmalıdır. Bu bir sivil heyetin İmralı'ya gitmesiyle olabilir. Biz defalarca hükümete başvurduk. Her fırsatta tekrarlıyoruz. Biz görüşmek istiyoruz. Bizim gibi başka başvurusu olan sivil toplum örgütleri aydın ve yazarlar var.

Çözüm Süreci üzerine Öcalan hariç herkes konuşuyor. Öcalan'ın ne düşündüğünü toplum manipülatif, tek yanlı sızdırma bilgilerle, çoğu da yoruma dayalı açıklamalardan öğreniyoruz. Buna son verilmelidir.

Abdullah Öcalan görüşleri ve önerileri açığa çıkması sonrası yeni bir yol haritası oluşturulmalıdır. 64. AK Parti hükümeti, bir an önce yol haritasını netleştirmelidir.

Türkiye Barış Meclisi'nin bu toplantıyı düzenlemekteki yegâne amacı bu yol haritasının yeniden oluşumuna dünya deneyimlerinin ışında çıkarılacak derslerle katkı sunmaktır. Biz çalışmalarımızı bu doğrultuda yoğunlaştıracamız.

Biz bu yol haritasının oluşturmasının acil görev olduğunun ve bunun mutlaka sorunun muhataplarıyla, sorunun siyasal zemindeki temsilcileriyle ortaklaşa yapılması gerektiğini düşünüyoruz. Bunda ısrar ediyoruz, edeceğiz.

Parlamento zemini de mutlaka etkin kılınmalıdır. Artık bugüne kadar olduğu gibi sadece Kandil İmralı, HDP, AK Parti ve Kamu Düzeni Müsteşarlığı arasında sürdürülecek bir çözüm süreci mümkün değildir. Sivil toplum örgütleri ve barış çalışması yürüten kurum ve kuruluşların etkin katılımı gereklidir.

Etkin barış sürecinin, kuralı, kurumu ve işleyişi belli olmalıdır. Mutlaka “üçüncü göz” mü deriz, “aracı kurum” mu deriz, nasıl tarif edilirse edilir, bunun olduğu bir müzakere sürecine doğru gitmek zorundayız.

Sözlerimi burada bitiriyorum. Yine konuklarımıza, sizlere teşekkür ediyoruz. Şimdi hep birlikte yeni yol haritasının köşe taşlarının ne olması gerektiğini konuşmacılarımız bize anlatacaklar. Başarılar diliyorum. Hepimize kolay gelsin. Yolumuz açık olsun.

1. OTURUM

Moderatör Gülten Uçar: Türkiye Barış Meclisi Yöneticisi

Tekrardan konferansımıza katılım gösterdiğiniz için değerli dostlar hepinize hoş geldiniz diyoruz. Ve konuklarımızı tanıtacağız. Sayın Vicenç Fisas, Barselona Otonom Üniversitesi'ndeki UNESCO Barış ve İnsan Hakları Kürsüsü'nün Başkanlığını yaptı (1997-2015) UNESCO Genel Direktörü'ne silahsızlanma, barış kültürü ve çatışmaların önlenmesi konularında danışmanlık yaptı (1987-1999). Militarizm, silahsızlanma, savunmaya alternatif, silah ticareti, barış araştırmaları, silahlı çatışmalarda ve barış süreçlerinde çatışma müzakereleri konularında 40'ı aşkın kitabın yazarı. Bradford Üniversitesi, Barış Çalışmaları alanında doktora derecesi var (1987). Agora yayınlarından, "Dünyada Barış Süreçleri: Kürt Sorunu İçin İpuçları" isimli kitabı yayımlandı.

Murat Çelikkan'ı zaten çoğunluk tanıyor. Gazeteci. Hakikat Adalet Hafıza Merkezi kurucularından ve Barış Meclisi'nin "Çözüme Doğru Olasılıklar, İmkânlar ve Sorunlar Raporu"nun yazarlarından. Profesör Yüksel Taşkın Marmara Üniversitesi öğretim üyesi ve Tüses yöneticisi. Tarık Çelenk, Ekopolitik Düşünce Merkezi kurucularından, Akil İnsanlar Heyeti üyesi. Şimdi sırasıyla konuklarımıza söz vereceğiz.

Önce konuklarımıza söz veriyoruz. Bu arada Sayın Vicenç Fisas ile gelen Ana Vilellas Avino'ya da hoşgeldiniz diyorum. O da aramızda bulunmaktadır. Asistandır aynı zamanda, bildiğim kadarıyla birlikte çalışma yürütüyorlar.

Şimdi konuşmalara geçeceğiz. İlk bölüm konuşmaları yapıldıktan sonra soruları alıp ikinci oturuma öyle geçeceğiz. İlk konuşmayı Sayın Fisas'a veriyorum.

Vicenç Fisas: Merhaba burada bulunmak benim için gerçekten büyük bir mutluluk. Buradaki dostların davetini kabul etmek, sizlerle bir arada olmak benim için büyük bir sorumluluğu da ifade ediyor. Türkiye'ye ilk gelişim ilk ziyaretim olmasına rağmen uzun yıllardır, her gün her hafta bu ülkede olanları takip ediyorum. Başka ülkelerde de barış süreçleriyle ilgili tecrübelerim var, özellikle çatışma bölgeleriyle ilgili deneyimlerim var. Uzun yıllardır barış süreçlerini ve yöntemlerini araştırıyorum. Bu forumda da bir katılımcı olarak bulunuyorum.

Barışın gerçekleşebilmesi için buluşma noktaları bulup sürdürülebilir bir diyalog oluşturmamız gerekir ki uygun bir müzakere süreci başlayabilsin ve bunun ardından bir barış süreci gelebilsin, sürecin sonunda da bir barış anlaşması olabilsin ki bu anlaşma da tarafların uygun gördüğü bir anlaşma olsun, Türkiye'de yaşayan farklı kesimler tarafından da kabul görsün. Türkiye'de gerçekten şu anda büyük bir bilinmezlik yaşıyoruz, ancak yine de bu dönemin içinde barış imkânları da var. Otuz yıldan uzun sürmüş bu çatışma maalesef onbinlerce ölüme, milyonlarca insanın yer değiştirmesine sebep olmuş, ciddi travmalar yaratmıştır. Geçmişte iki taraf arasında bazı diyaloglar olmuş ancak bu diyalogların olmadığını söylemek ya da varlığını inkâr etmek bunu değiştirmez. Bir gün "var" yarın "yok" demek ya da diyalogları açıp sonra kapatmak bu süreçlere yardımcı olacak adımlar değildir. Barışçıl çözümler için bütün çatışmalarda öncelikle bu çatışmaların varlığını tanımak gerekir. Burada tabii ki incelemeler, analizler ya da farklı görüşler olabilir. Başlangıçta elbette özellikle başlangıçta çatışan taraflar arasında böyle farklılıklar

olur. Şunu bilmek gerekir ki bir sorun var, bir sorunumuz var, bir ortak sorunumuz var; yani karşı karşıya duran tarafların ortak sorunu olduğunu kabul etmek birinci adımdır. Bir meselenin yani Kürt meselesinin varlığını inkâr etmek, tanı koymak için ya da daha sonra siyasi bir tedaviyi uygulamak için doğru bir adım değildir.

Kolombiya'ya gelmek üzere olan barış, Filipinler'e gelen barış, İrlanda'ya gelen barış, Endonezya'ya gelen barış ya da Sierra Leone'deki barış ya da diğer bütün çatışmaların barışla sonuçlanması ilk adım olarak her zaman hükümetler, güvenlik güçleri ve ordular tarafından bunun dışında silahsız örgütler ve vatandaşlar tarafından ortak bir sorun olduğunun kabulü ile başladı ve sorunun çözümünün şiddetle olamayacağı algılandıktan sonra oldu.

Türkiye'de de tarafların bu görüşe sahip olduğunu görüyoruz. 2013 yılından neredeyse bir sene öncesine kadar Türk hükümeti, Türk devleti ve PKK bir arada çalışıyorlardı. Bir müzakere şeması ya da planı yapmaya başlamışlardı ya da bir şekilde Türkiye'deki çatışmaları sona erdirmek için adımlar atmaya başladılar. Her iki tarafın uluslararası toplumun desteğini de alarak başlattıkları bu süreç de benim bakış açımdan etik sorumluluk taşımaktadır. Türkiye toplumu için ortak bir şekilde bir diyalog çerçevesi sağlamak sorumluluğuna sahiptir iki taraf da. Ve bu acil bir ihtiyaçtır. Benim ilk önerim konuların özellikle Kürt meselesiyle ilgili konuların öncelikli olarak incelenmesi uygun olur ve iki taraf hemfikir ise devlet alanındaki meseleler daha sonra ele alınabilir.

İçinde bulunduğumuz dönemde Kürt meselesi ve PKK silahlı örgütünün sıkıntılarının yanı sıra bir çok jeopolitik bölgesel meselerin etkisi de var. Şu anda özellikle Suriye ve Irak'ta yaşananlar bunu etkiliyor. Bunlar aynı zamanda uluslararası etkiler yaratan meselelerdir. Bu durum elbette şu anda çok önemli bir engel ve önemli bir zorluktur. Bunlar var diye de Türkiye'nin iç meselesini çözmek için adım atmamak için sebep olamaz. Kürt meselesini çözüm yoluna sokmamak bölge istikrarsızlığını da artırmaktadır. Bu da elbette asla tavsiye edilecek bir durum değil. Yani bölgenin barışını beklemek de doğru değildir, Türkiye'deki bu çatışmayı çözmek için. Bütün bu sebeplerden dolayı, şimdiden, bugünden acil olarak çözüm için bazı adımlar atmak doğru olur. Çünkü uzun çözüm yıllarından sonra bir kriz ya da bir frenleme daha fazla engel ve daha fazla güvensizlik yaratmıştır bu meselede. Bu yüzden bu çatışmayı çözmek için daha fazla savaş mantığından çıkmak gerekir. Ve silahların susturulması, barışın oluşturulması için adımlar atılmalıdır. Bu iki şey farklıdır. Barışın içinde aynı zamanda siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel unsurlar da mevcuttur. Son 30 yılda silahlı çatışmaların yüzde 75'i tüm dünyada bir barış anlaşmasıyla sona erdi. Elbette bunlar hep bir müzakerenin meyvesi oldu. Türkiye'nin PKK ile olan çatışmasının istisnai bir durum olmasına gerek yoktur. Kimse Türkiye de dahil olmak üzere Birleşmiş Milletler'in barışçıl yollarla ve uluslararası hukuk çerçevesinde ihtilaf çözümleri anlaşmasının 1. Maddesini unutamaz. Aynı şekilde uluslararası anlaşmaları ve 1968 yılında imzalanan uluslararası barış anlaşmalarıyla ilgili taahhütlerini de Türkiye gözardı edemez. Bir barış süreci yada çözüm süreci demek istiyorsanız bu bir tarafın diğer tarafa boyun eğmesi demek değildir. Çözüm süreci iki taraflı, iki tarafın da bulunduğu bir diyalogdur. İki tarafın da iki taraf için uygun bir çözüme yönelik çalışmalarıdır. Bir müzakerenin başarılı olabilmesi için çatışmadaki iki tarafın da gerçekten bu çatışmaya son verme iradesini göstermesi ve başlangıçtaki pozisyonlarında esneklik göstermeye hazır olması gerekmektedir. Bunlar hem sözle, hem de eylemlerle gösterilmelidir. Ciddi adımlarla bu yansıtılmalıdır.

Her çatışmanın çözümü için gerçekleştirilen müzakereler her mesele için adapte edilebilir. Her müzakere için aynı zamanda temel unsurlar da vardır. Eğer taraflar isterlerse her zaman en uygun yolu bulacaklardır. Bu yüzden bu konu asla sorunun temeli olmamalı, elbette bununla ilgili görüşmeler yapılmalı ve en uygun yöntemin bulunması hedeflenmelidir. Bu, yerel tarafların tayin edebileceği bir şeydir. Nasıl çözüm yolu bulunabileceğini düşünebilirler. Ancak bunu yaparken başka ülkelerin deneyimlerinden de faydalanabilirler. Çok yeni bir şey icat etmek zorunlu değil. Her bir durumun ihtiyaç duyduğu araçlar yöntemler neyse, onları uygulamak doğru olur. Bu anlamda ilk elden sözel dili, dilin ateşini düşürmek ya da dili silahsızlandırmak çok önemli. Sürekli karşı tarafa yanlış sözcüklerle rencide edecek sözcüklerle yaklaşmak doğru değildir. Eğer çatışmayı çözmek istiyorsanız size “terörist” sözcüğünü kullanmamanızı öneririm. Bununla ilgili insani uluslararası hukuk savaş kuralları gibi çerçeveler bu tür suçların zaten isimlendirmesini yapıyor. Bütün dünyada aynı zamanda şu anda bile bu bahsedilen terör örgütü listesinde bulunan örgütlerle müzakereler gerçekleştiriliyor. Bu yüzden böyle bir müzakereyi sadece örgütün terör örgütü olarak sınıflandırılmasından dolayı reddetmek doğru olmaz. Buna düşmemek gerekir. Yapılan müzakerelerin neredeyse 100’de 80’i bir üçüncü tarafın aracılığıyla, arabuluculuğuyla yapılır. Kişisel olarak bu imkânı reddetmeyin tavsiyesinde, önerisinde bulunmak istiyorum. Çünkü genel olarak çok etkili olmuştur. Dışarıdan gelen bir arabuluculuk taraflara kendilerinin bir çözüm bulmasına yardımcı olacaktır. Arabuluculuk asla ama asla dışarıdan gelen bir müdahale olarak algılanmamalıdır. Sadece tarafların kapasitelerine bir destek olarak algılanmalıdır. Dış aktörler, uluslararası da olabilir ve aynı zamanda başka roller de üstlenerek garantör gibi ya da gözlemci olarak da faydalı olabilirler.

Ben şimdi farklı örneklerle böylesi süreçlerdeki unsurlara değinmek istiyorum. Türkiye’nin bağlamında da etkili ya da önemli olabilir. İnceleme ya da başlangıç fazlarında taraflar genel olarak neyi müzakere edeceklerini ve nasıl müzakere edeceklerini müzakere ederler. Bundan sonra gerçek müzakereler, önemli müzakere fazları başlar. Türkiye’yi düşünecek olursak PKK bundan yıllar önce Kürt bölgesinin bağımsızlığını istemeyi reddetti. Dolayısıyla tartışma asla bu temele dayanmamalıdır. Aynı zamanda bir Kürt devleti kurma teklifi de yoktur. Suriye Irak ve Türkiye’deki bölgeler için böyle bir devlet kurma hedefi de yoktur. Ancak benim konunun özü olarak değerlendirdiğim nokta: Kürt topluluğunun özelliğini, kültürel kişiliğini, dilsel ve sosyal özelliklerini tanımak önemlidir. Bütün bunlar aynı zamanda Türkiye vatandaşı olmanın da gerekleridir. Eğer biz bu ön kabulü ön koşulların varlığını kabul edersek, ki çokkültürlü birçok toplumda bunlar mevcuttur, o zaman gerçekten bu kadar gerginlik ya da bu kadar şiddet yaşamadan ilerleyebilir tartışmalar. Dolayısıyla öncelikle sosyokültürel konuların ele alınması önemlidir ki daha sonra daha siyasi, daha idari meseleler değerlendirilebilsin. Ademimerkezîyet ya da özerklik gibi mevzular... bunlar da tabii ki birçok ülkede var olan siyasi yapılar. Bunları biliyoruz. Elbette bu konuları tartışmak gerekir, tartışırken ürkeklik göstermek doğru değildir. Çünkü bunlar devletlerin temel yapılarına ya da özlerine dönük bir tehlike yaratmaz. Bunlar sadece Türkiye’nin çeşitliliğini kabul etmek ve tanımaktır. Bunlar ortak vatan olan Türkiye’nin unsurlarıdır. Eminim bu çeşitliliği tanıma ve kabul, yeni yasalara ve daha çoğulcu siyasetlere, politikalara dönüştüğü zaman ve Kürt topluluğunu memnun etmeye başladığı zaman PKK de bir silahlı grup olarak, örgüt olarak var olmaya son verecektir. Bu birçok ülkede böyle oldu. Bu da elbette ülkenin demokrasi kalitesini artırır ve elbette daha düşük bir seçim barajı anlamına gelir. Yine Meclis’te de Türkiye’nin bu zengin çeşitliliğinin yansıtılmasını sağlar. Bu bir sorun değil, bir hazinedir. Bu hazineyi

nasıl paylaşacağınızı bilerseniz tabii ki bu hepinizi zenginleştirir. Asla sizi bölmez.

Yine aynı şekilde silahlı bir grup ulusal alanda faaliyet gösterdiği sırada müzakereler sırasında üçüncü bir ülkeye çıkması ya da silahsızlanması teklif edilemez. Çünkü bu hiçbir ülkede olmamış bir şey: Müzakereler içeride ya da dışarıda gerçekleşebilir. Ancak, silahlı örgüt mevcut olduğu yerde kalır. Her ne kadar bu bir ateşkes süreci içindeyse de, o ülkede kalır. Güçlerin geri çekilmesi ortak alınan bir kararla gerçekleşebilir. Bu da ancak bir barış süreci başlayınca beklenebilir. Silahsızlanma her zaman bir müzakerenin son aşamasıdır. Bu, müzakerelerin başlaması için bir ön koşul olamaz. Dünyanın hiçbir sürecini başlatmak için, silahsızlanma ön koşul olarak konmamıştır. Bir resmi müzakere ya da barış sürecini başlatmak için, silahsızlanma ön koşul olamaz. Bu ancak başarılı bir müzakere olarak ortaya çıkar. Mevcut bağlamda da PKK'nın ihtiyaç duyacağı zamanla ilgili de anlayış göstermek gerekir. Onların da fiziksel güvenliğini öngörmek gerekir. Bu hem Suriye'deki hem Türkiye'deki durum için geçerlidir. Silahsızlanma bir sonuç olarak kabul edilmeli, ön koşul olarak değil. Yine silahlı örgütler de bu iradeyi koşulsuz olarak göstermelidir. Hiçbir devlet bu sürecin sonunda silahlı örgütün silahsızlanacağını düşünmezse, yani silah bırakacağını düşünmezse bu güveni hissedemez. Bu yüzden, ateşkesin, tek taraflı da olsa ateşkesin değerini de unutmamak gerekir. PKK'nin buna benzer girişimleri daha önce de dile getirdiğini biliyoruz. [Dünyada] ateşkeslerin yüzde doksanında yani neredeyse tamamında tek taraflıdan ziyade iki taraflı olduğunu görürüz. Yani tek taraflı olduğunu görmüyoruz. Bu yüzden de bu fırsatı kaçırmamak gerekiyor. Tek taraflı bir ateşkes bildirisinin Kolombiya'da denendiği gibi silahlı çatışma ateşinin düşürülmesindeki önemini kaçırmamak gerekiyor. Bu gerçekten aslında önemli bir fırsat ve bu tür müzakerelere başlanması için güven tesis edecek çok önemli bir adımdır. Diyalogun başlaması için koşul sunulamaz, sunulmamalıdır da. Her şeyin zamanı ve koşulu vardır, ancak elbette bu süreç içerisinde bazı durumlar kolaylaştırıcı olabilir. Mahpusların koşullarının düzeltilmesi gibi. Türkiye'de örneğin Sayın Öcalan'ın izole edilmemesi önemli. Bu da mevcut ya da gelecek müzakerelerin kolaylaşmasını sağlayacak adımlardandır.

Şu an devlet Kürt toplumuyla ilgili bazı iyileştirici çalışmalar yapabilmeli. Türkiye'yi oluşturan topluluklar tanınmalı, el ele verilmelidir. Diyalog kurulmalıdır. İstekleri dinlenmelidir. Son olarak şunu söylemek istiyorum: Ben Türkiye Hükümetini, PKK'yi ve bütün Türk toplumunu ortak çaba göstererek diyalogları yeniden açmaya, silahlı çatışmaları durdurmaya ve tatmin edici bir çözüm sağlamak için çalışmaya davet etmek istiyorum. Türkiye bütün topraklarında barışı hak etmektedir. Bütün dünya bunu bekliyor. Çünkü kabul edilir bir çözüm bu iç çatışmanın sonlanması için olacaktır. Bu çözüm aynı zamanda mevcut dünyanın ve istikrarsız bölgenin istikrara kavuşması için de faydalı olacaktır. Bu nedenle ben, bunun için çalışmanızı öneriyorum. Çok teşekkür ederim.

Moderatör Gülten Uçar: Oldukça aydınlatıcı oldu. Hepimizin belki düşündüğü, çözüme dönük düşünceleri olmakla birlikte en azından dünya örneklerinde nasıl gelişmiş, o açıdan oldukça aydınlatıcı idi. Şimdi sözü Sayın Murat Çelikkan'a veriyoruz.

Murat Çelikkan- Teşekkür ederim. İçinde bulunduğumuz koşullarda barış ve barışın imkânları konusunda konuşmak çok kolay değil. Ama belki bütün zorluğuna rağmen bugün her şeyden fazla ihtiyacımız olan şeylerden biri de barış. İki buçuk yıllık bir müzakere, görüşme, çözüm ya da barış sürecinden bu noktaya nasıl gelindi konusuna

girmemeye çalışacağım. Bu konuda benim görüşüm net olsa da muhtemelen toplumda ve Türkiye'deki halklar arasında farklı değerlendirmeler vardır. Bizim bu sürece ilişkin değerlendirmemiz, Barış Meclisi'nin yayımladığı ve alanlarında uzman olan değerli dört akademisyen ile yaptığımız çalışmada Barış Açısını Savunmak kitabından okunabilir. İki bölüm olarak konuşmaya çalışacağım. Birincisi ne durumdayız. İkincisi ne yapılabilir ve belki ne yapılmalı.

İyi bir durumda değiliz. Bu herkesin malumu. Çünkü Türkiye'de devlet ve hükümet, iki buçuk yıllık bir çatışmasızlık sürecinden sonra Kürt muhalefetine siyasi statü taleplerine tekrar güvenlik politikalarıyla cevap veren bir politikayı tercih etti. Bunun karşısında PKK de özellikle kentlerde yoğun, kentler dışındaki bölgelerde de belki düşük yoğunluklu diyebileceğimiz silahlı mücadele ya da şiddet dayanan mücadele ile karşılık veriyor. Bu durumun sonuçlarından biri akıl almaz bir şekilde 16 kentteki 17 ilçede, bugün 165 günü bulmuş sokağa çıkma yasağı anlamına geliyor. Bu yüzbinlerce insanın yaşadığı kentlerde insanların işe gidememesi, çocuklarını okula gönderememesi, ticaretin durması yani hayatın durması anlamına geliyor, inanılmaz bir abluka bu. Bugün bölgede yaşananları izleyebilenler, sivil ve askeri güvenlik güçlerinin bir işgal ordusu görünümünde faaliyet yürüttüğüne tanık olabilir. Bu ablukeye can acıtıcı başka bir sonucu da sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı süreç içinde çatışma ya da kolluk güçlerinin keyfi ve yargısız infazı sonucunda 78 kişinin öldürülmüş olması. Yüzlerce yaralı da var. Bölgede 17 belediye başkanı gözaltında. 9'u tutuklu olmak üzere 15 belediye başkanı görevden alınmış vaziyette. Manzara feci. Her gün yeni ölüm haberleriyle uyanıyoruz ve bununla baş etmek zorundayız.

Bölge ve dünyada da durumun çok parlak olduğunu söylemek mümkün değil. Dünyanın çivisi çıktı galiba. Suriye'de yaşananlar hepimizin malumu. Hükümetin Suriye'de çok farklı kesimler tarafından anti-Kürt, anti-Şii, anti-Alevi, anti-Süryani, yani Sünni ve Selefi destekçisi bir politika izlediği, dolayısıyla orada Kürtlerin karşısında olup, Türkiye'de Kürtlerle barışmasının güçlüğü de yapmamız gereken tespitlerden biri. Bu politikaları eleştirmenin imkânsız olduğu, özellikle medyanın çok sıkı bir baskı ve kontrol altında olduğu, insanların hedef gösterildiği, haber yapanların tutuklandığı bir dönemden geçiyoruz. Medyada en son, yaşadığımız üç sene boyunca rahatlıkla ifade edilen görüşleri ifade edenlerden biri olan Tahir Elçi, hedef haline getirildi ve katledildi. Demokrasinin ve insan hakları değerlerinin beşiği olarak nitelenen Avrupa ülkelerinden bazılarının da katıldığı bombalamalardan kaçan sığınmacılara yönelik politikalar; Türkiye'yi bir toplama kampına çevirmek üzere rüşvet vermenin ötesine geçmiyor. Çok ciddi bir değerler erozyonu döneminden geçiyoruz, geçiyoruz diyemiyorum, böyle bir dönemde yaşıyoruz. Bunlara Fransa'da yaşanan IŞİD saldırısı ve sonrasında, 11 Eylül sonrası ABD'nin güvenlik politikalarını aratmayacak, demokrasi ve insan haklarına aykırı güvenlik politikalarına dönüşü; ABD'de başkanlık yarışında Cumhuriyetçi adaylardan biri olan Donald Trump'ın Müslümanları düşmanlaştırıcı ve ötekileştirici söyleminin Cumhuriyetçiler arasında yüzde 48 destek bulmasını da ekleyebiliriz.

Dönelim güzide ülkemize! Bugün iki buçuk yıldır sürdürülen süreçten sonra AK Parti hükümetinin tutumu ne? Maalesef bir çözüm iradesi beyanı 64. Hükümet başa geçtiğinden bu yana görülüyor. Böyle biri beyan yok. Sadece "bitmedi", "donduruldu", "gelecekte olacak" gibi niyet beyanlarıyla yetinmek durumundayız. Geleceğin eşit, barışçıl, özgür, adalete dayalı inşası anlamına gelebilecek olan barış yaklaşımının karşısına

güvenlik yaklaşımı tekrar getirilmiş vaziyette. Aslına bakarsanız bugün içinde bulunduğumuz dönemde, son iki buçuk yıldır geliştirilmeye çalışılan ve talep edilen Türkiye'nin demokratikleşmesi ve bu demokratikleşme içinde anayasadan başlayarak, eşit yurttaşlık, yönetim hakkı, anadil hakkı gibi Türkiye'de yaşayan herkese gerekli olacak demokratik değerler ve reformların yerine sadece güvenlik ve "terör" konuşması yapılıyor. Bilindiği üzere Dolmabahçe mutabakatı reddedildi. Bütün toplumun gözü önünde yapılan basın toplantısına, süreçte yapılan görüşmelere, haberlere rağmen bir günde "mutabakat yoktu" denildi ve hepimizin buna inanması beklendi. Mutabakat olmasa bile bir önceki hükümetin çıkarttığı 6551 sayılı, Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmeye Dair Kanun orada duruyor. Ekim 2015'te de bir Başbakanlık genelgesi var. Bununla bakan ve müsteşarlardan oluşan bir Çözüm Süreci Kurulunun kurulması emrediliyor. Bu Kurul'un ne yapacağı da aynı kanunun ikinci maddesinde belirtiliyor. Çok geniş kapsamlı bir görev bu tanımlanan. Neredeyse hakikat komisyonu kurabilme yetkisi dahi var bu kurulun. Toplumunu bilgilendirmenin, alınacak önlemlerin izlenmesinin ve hayata geçirilmesinin ivedilikle uygulanmasını söylüyor ve yetkiyi hükümete veriyor. O kanun orada duruyor. Emredici hükümleri var ama bugün yeni hükümetin açıklanan eylem planında çözüme ilişkin en ufak bir şey görmüyoruz.

Bugün eşitlik, özgürlük, adalet temelinde bir barış talebinin hayata geçirilmesi konusunda başka olumsuzluklar da var. Barış sürecinin olmazsa olmazlarından olan geçmişte yaşananlarla yüzleşmeyi, 90'lı yılların infaz ve zorla kaybetmelerini, zorunlu göçü, baskı ve işkenceyi gündemde tutarken bugün yeniden geçmişe döndük. Bugün, devlet görevlilerinin tetikçilik yaparak enseden tek kurşunla öldürdüğü insanların varlığı, infazlar, Tahir Elçi'nin katledilmesi ya da çeşitli güvenlik güçlerine yapılan saldırılar konusunda da inanılmaz bir dezenformasyon ve tahrifatla karşı karşıyayız. Yani geçmişle yüzleşemediğimiz gibi, geçmişin tahrif edilmiş bilgilerinin üzerine yeni tahrif edilmiş bilgiler biniliyor ve bunların soruşturulması ve araştırılması konusundaki mesela TBMM'deki her türlü önerge de AKP ve MHP milletvekillerinin oylarıyla reddediliyor. Yani hakikati bilmekten ve hakikate dayalı bir gelecek ve barış inşasından bugünkü uygulamalarla maalesef yine oldukça uzağız. Bir hatırlatma daha yapıp neler hala yapılabilir konusuna geçmek istiyorum. Bu söylediklerim aslında yapılmaması gerekenleri işaret ediyor. Bir başka uygulama da son dönemde Türkiye'de Kürt meselesinde geçmişle yüzleşme davaları diyebileceğimiz, mahkemeye intikal edip açılabilmiş az sayıda davadaki faillerin teker teker beraat ettirilmesi uygulamasıdır. Musa Çitil, Cemal Temizöz, Mete Yazar bunun son örnekleri. Şimdi bu tür bir adalet yaklaşımıyla da bir uzlaşma ve barış yaratmak zor. Ama bütün bunlara rağmen barışın savunulmasının, insanlara hangi siyasi görüşten olursa olsun ve nerede ve nasıl bir örgütlenme içinde bulunursa bulunsun barış tarafında olduğunu belirtip Türkiye'de bir barış blokunun oluşturulması ve güçlendirilmesi çabasına katkı vermesi çağrısının yapılmasının bugün hâlâ çok önemli olduğuna inanıyorum. Yani ancak kurulabilecek olan örgütlü ve toplumsal bir baskı ile bu tür politikaları sonra erdirmeye ve engelleme şansına sahip olduğumuza inanıyorum.

Barış sürecinin başlatılması ve güçlendirilmesi açısından gündemimizde eşit vatandaşlık temelinde anayasa değişikliği, siyasi partiler ve seçim yasalarının değiştirilmesi gibi bir dizi reform uygulaması var.

Ama öyle görünüyor ki esas meselemiz bugün yaşadığımız güvensizliği ve tepkiyi bir ölçüde güvene dönüştürülebilecek adımların atılabilmesi. Bunun için TBMM'de barışı

savunacak, barış girişimlerini ve atılacak adımları izleyecek ve tartışacak bir yapının oluşması çok önemli. Ama bu, mesela, daha önceki Anayasa Komisyonu benzeri Meclis'teki siyasi partilerin tümünün katılması ile işleyecek bir yapı değil. Barıştan yana olduğunu beyan edecek partilerin katılımı önemli yani MHP'nin katılmaması...

Barış sürecinin kalıcılığının sağlanması açısından bir üçüncü göz uygulamasının yine karşılıklı güven artırıcı ve gerginlikleri yumuşatıcı fonksiyonu olabilir. Üçüncü gözün detaylarına girmeyeceğim. Çünkü bu sadece izlemeyle yetinebilir, uzlaştırma, arabuluculuk işlevi olabilir, uluslararası olabilir, bir yabancı ülkenin gözetiminde olabilir, tamamıyla yerel olabilir. Ama hangisi olursa olsun her iki tarafın, yani savaşı taraflar ve barışa niyetli olan, barış sürecini müzakere eden tarafların kabul etmesi, bunun ötesinde toplumun da güvenini kazanacak bir yapı olması gerekliliği var. Bunlar sadece yaşadığımız çatışma ortamının sona ermesi, tekrar bir müzakereye dönülmesi için güven artırıcı önlemler ve bu müzakere süreci içerisinde gerginliği giderebilecek önlemler olarak düşünülebilir. Belki bugüne kadar özellikle Kürt hareketinde barışın en güçlü savunucusu olan Abdullah Öcalan'a uygulanan tecritin barışa değil sadece çatışma ve savaşa hizmet ettiğinin görülmesi, bu süreci daha derinleştirip etkinleştirebilir.

Son olarak Türkiye'nin hangi saiklerle olduğu detayına girmeyeceğim ama Suriye politikasında değişiklik zorunluluğu var. Mevcut hükümetin Sünni-Selefi politikaları sonucunda IŞİD ile komşu olmaktan rahatsızlık duymayan ama Kürtlerle komşu olmaktan ciddi rahatsızlık duyan bir tutumu var. 'İlimli Muhalifler' adı altında bölgesel güç hayali ile yapılanlar da cabası.

Bugün yaşadığımız bütün olumsuzluklara rağmen Türkiye ve Türkiye'de yaşayan insanlar için giderek Suriye ve bölge için en önemli, en hayati siyasi proje hâlâ barıştır. Ölümü veri alan politikalardan, ölümleri kahramanlaştırmaktan ve yüceltmekten barış mücadelesinde ön plana çıkanları kahramanlaştırmaya geçmek de barış için atılacak önemli adımlardan biri.

Barıştan yana olanlar için ırkçılığı, ayrımcılığı, ötekileştirici politikaları değil eşitliği ve kardeşliği ön plana çıkaran politikaları desteklemek; Bugün giderek sayısı artan yasaklara değil özgürlüğe ihtiyacımız olduğunu vurgulamak; Yalanlara değil gerçeklere, kavgalara değil diyaloga, ayrıştırıcı değil uzlaştırıcı politikalara ihtiyaç olduğunu belirtmek, hepimizin bulunduğu yerde, bu politikaları geliştirmek, güçlendirmek ve üretmek üzere örgütlenmemiz, tavır almamız gerektiğini hatırlatarak sözlerime son vereyim. Barış için çok zor bir dönemden geçsek de, ufukta barış umudunu görmesek de gelecek için hâlâ barıştan başka bir çözümün olmadığına inanıyorum. Teşekkür ederim.

Moderatör Gülten Uçar: Biz de kendisine teşekkür ediyoruz. Aslında mevcut süreci iyi özetledi, iyi bir fotoğrafını çekti. Ne olması gerekir, neler yapılması gerekir noktasında da oldukça önemli değerlendirmeleri diye düşünüyorum. Şimdi de sözü Sayın Yüksel Taşkın'a yapıyoruz.

Prof. Yüksel Taşkın: Öncelikle bu tür bir toplantıya gösterdiğiniz teveccüh çok moral verici. Çünkü son dönemlerde -hadi “batı” diye bir kavram kullanayım- batıda, yani bu taraflarda bir hareketsizlik atalet hali var. Moraller bozuk. Bazı toplantılara ilgi olmuyor. Bazılarına ise çok ciddi bir ilgi oluyor. Demek ki ortak bir şeyler yapma ihtiyacı var. Bir düşünme ihtiyacı var.

Şimdi ben sunumumda normalden fazla iyimser olmaya çalışacağım. Daha doğrusu şöyle söyleyeyim bir de buradan bakmaya ve bazı imkân alanları tespit etmeye çalışalım. Yani bunu bir egzersiz olarak görün. Kantarın topuzunu fazlaca kaçıırırsam, sorularla haddimi bildirirsiniz.

Önce biraz “batı” dediğimiz bu kesimler üzerinden bir şeyler söylemek istiyorum. Bunun içinde CHP ile ilgili bir iki husus da var. Sonra malum bugünlerde moda, herkes “reel politikçi” kesildi. Herkes bir “uluslararası ilişkiler uzmanı” artık, biliyorsunuz. Buna ben de dayanamayıp biraz bölgesel süreçlerden ne tür imkânlar çıkabilir konusunda fikir yürüteceğim. Son olarak da bütün bunların HDP’de düğümlendiğini düşündüğüm için oraya dönük bir şeyler söyleyeceğim.

Şimdi önce şöyle bir şey söyleyelim. Kürt hareketinin desteği olmadan bu civarlarda, batıda, kendi ayakları üzerinde durabilen bir demokratik hareket yok. Yeterince toplumsallaşmış bir demokratik hareket yok. Ve bunun oluşması gerekiyor. Dolayısıyla bu eksiklik üzerine düşünmek, emek harcamak gibi bir derdi olanların buralarda ciddi çabalara girmeleri lazım. Bu biliyorum çok büyük bir genelleme ama kendi ayakları üzerinde durabilen, kendi dinamikleriyle toplumsallaşabilen demokratik bir hareket eksikliği var, çok ciddi bir şekilde.

Şimdi bunun bütün nedenlerini burada ele alamayız. İşte belli kesimlerde kafa karışıklığı olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin CHP’lilerde bu kafa karışıklığı net bir şekilde ortaya çıkıyor. Ama sosyalist solda da bu durum bazen çok net bir şekilde ortaya çıkabiliyor. Bazen bağcı-üzüm meselesini andıran durumlar olabiliyor. Soğuk savaş dönemindeki artık çoktan unutulması gereken bazı gerilimlerin, rekabetlerin olmadık yerlerde nüksmesi artık gerçekten gına getirmeye başlamış durumda.

Fakat iyimser tarafından baktığımızda 7 Haziran’daki HDP’nin bence devleti iliklerine kadar rahatsız eden, oldukça devrimci seçim başarısı aslında başka bir yerden baktığımızda Ulusalçılığın çok net bir yenilgisidir. Yani iyimser olmaya çalışacağım dedim ya o taraftan bakmaya çalışacağım...

Çünkü Ulusalçılar gündem dahi oluşturmamışlardır. Oy alamıyorlardı zaten ama gündeme en azından bir tırmık atabiliyorlardı. Bu seçimlerde de gündemi HDP belirlemiştir. Kürt hareketini anlamayan, anlamak istemeyen çok sayıda insanın da Kürt hareketini ilk defa ciddi bir şekilde düşünmelerine vesile olmuştur. Bu arada CHP ve HDP’nin arasında en azından ciddi bir etkileşim alanı oluşmuştur.

Burada şöyle bir kilit noktamız var. Şöyle bir meselemiz var. Liberal denilen bir kesim biliyorsunuz, sayıları az ama sürekli onlara referanslar yapılıyor. Bence onların çok ciddi bir hataları vardı. Hep belli kesimlere konuşuyorlardı, sadece belli kesimler için argüman üretiyorlardı. Örneğin sosyalistleri ciddiye almıyordu, CHP’lileri adamdan saymıyorlardı, vesaire.

Benim buralardan çıkardığım ders bundan sonra oluşturmamız gereken entelektüel popüler alan hadi buna kamusal alan deyin, buna muhalefet alanı deyin, ne tür isim kullanırsanız kullanın burada demokratlar dediğimiz geniş şemsiyeye, hepsine laf edebilmemiz lazım. Hepsini muhatap kabul etmemiz gerekiyor. Dışlayıcı değil kapsayıcı olmaya çalışmak lazım. Ortaklaşma alanlarını mümkün olduğu kadar zorlamak gerekiyor.

Şimdi bu çok soyut kaçıyor biliyorum ama, bir örnek vereyim. Örneğin, Gezi'den önce bence Gezi'yi aşırı romantize eden şeyden de uzak duruyordum, ama Gezi'den önce bugünkü Cumhuriyet gazetesindeki dönüşümler mümkün değildi. Örneğin Özgür Mumcu gibi isimleri ne bileyim bir Kürt hareketinden de birisi okuyabilir. CHP'li biri de okuyabilir. Kendine demokrat diyen biri de okuyabilir. Buralarda bir farklılaşma var. Yeni bir entelektüel popüler alanın işaretleri var. Bunu desteklememiz gerekiyor. Bunun büyümesi aslında bizlerin de büyümesi diye düşünüyorum.

Biraz da şöyle bir durum var aslında. Tarih aslında oraya iteliyor bizi. Yani karşımızda şimdi buradan da daha kötümser olana doğru bir meyil göstereyim, karşımızda çok ciddi bir milliyetçi muhafazakâr cephe var ve bu milliyetçi muhafazakâr cephe her zamandan daha fazla ideolojiye abanıyor. Abartıyor yani ideoloji meselesini ve pragmatizmini yitiriyor. Onun dışında kalanlar aslında biraz da belki sınıfsal statü refleksleriyle, korkularla vesaire birbirlerine bakar hale geldiler. Acaba dediler biz bu dışlanan kesimler yan yana gelebilir miyiz? Ha burada iyi bir potansiyel var ama bu yan yana gelişleri öğrenebildiğimiz sürece ortaklaşabildiğimiz sürece belki bugünkü otoriter milliyetçi, yer yer ırkçılık taşıyan unsurlara karşı diğer tarafta ciddi bir kümelenme olacak, rasyonel ve akılcı, kapsayıcı yeni bir ağırlık oluşturabileceğiz. Yani bütün buralarda böyle bir imkân var ve zorlanmaya değerdir diye düşünüyorum.

Şimdi burada biraz 2013'ün başındaki Çözüm Süreci'nin ilk günlerine gideceğim. Biraz burada CHP'nin rolüne değineceğim. Ondan sonra demin söylediğim gibi uluslararası bölgesel dengelere değinip tartışmayı HDP'ye bağlamaya çalışacağım. 2013 yılı Ocak ayında Öcalan'la görüşmeler söz konusu olduğunda Kemal Kılıçdaroğlu "Bu görüşmeler doğaldır", tarzı ifadeler kullanıp şöyle bir ifadeyle devam etmişti. "Geçmişteki bütün hatalarına karşın AKP'ye yeni bir kredi açıyoruz." Ertesi gün Erdoğan şöyle bir ifadeyle cevap verdi. "Sen nereye kredi vereceksin sen krediye muhtaçsın. Hangi krediyi vereceksin." Aslında biraz tabii sorunun bir kısmının bu üslupta saklı olduğunu görebiliriz.

Bu üslubu ben niye hatırlattım? Çözüm Süreci'ni kişisel siyasal ikbal ile özdeşleştiren, kendisine bir tür siyasal ikbal devşirdiği sürece çözüm sürecinden yana olan bir tavır var. "Acaba çözüm sürecini nasıl başarıya ulaştırabiliriz?" diye bir derdi olan bir bakış hangi aktörü katabilirim diye uğraşırken, burada "Acaba sadece benim dışımda hangi aktörü dışlarsam ben bundan daha fazla nemalanırım?" gibi bir hareket tarzı ortaya çıktı. Dolayısıyla bu tabii baştan pek çok şeyin doğru işlemediğini bize gösteriyordu.

Yine 7 Haziran seçimleri ile ilgili bir şey söylemiştim: Ulusalçıların gündemden düştüğünü çünkü HDP'nin tek başına onların on üç buçuk katı kadar oy aldığını vurgulamıştım. Bu tabii ki CHP etrafındaki kesimleri de düşündürüyor, etkiliyor. En azından CHP liderliği Ulusalçılara karşı argüman üretmekten ziyade, HDP'lilere, onlara hitap edecek bir şeyler söylemenin zarureti hissediyor. Artı Kemal Kılıçdaroğlu, Ulusalçılarla yaptığı bütün seçim mücadelelerini de kazanmıştır zaten.

Şimdi buradan şuraya bağlamak istiyorum: iki tane temel meselesi var bence CHP'nin. Çözüm sürecine destek veriyor ilkesel olarak ama yalpaladığını biliyoruz. Burada bir-birimizi kandırmayalım bir kere. İki temel sorun, en temel, sembolik mesele anadilde eğitim konusunda net bir şey söyleyemiyor. Yalpalıyor, "anadilde öğrenim" diyor vesaire. Bu konuda çok belirgin bir şey var, aşlamayan bir sıkıntı olduğunu biliyorsunuz.

İkinci mesele de şu; Türkiye'nin yönetim modelinin değişmesi gerektiğini sorsanız Ak Partililer de söylüyor. CHP'liler de söylüyor. HDP'liler zaten söylüyor. Ama burada mesele şu; işte HDP'nin iyi kötü yani HDP etrafındaki oluşumların bir projesi var. Ak Partinin ise tam tersine merkeziyetçiliği inanılmaz derecede güçlendiren bir Bütünşehir yaklaşımı var. Bu çağda Kürt sorununa asla çözüm getirmeyecek başka bir anlayışı var. CHP'nin ise bir pozisyonu yok. Yani bu konuda tek tek gittiğimizde, belediye başkanlarının en azından devolüsyon anlamına gelebilen, merkezden dış bölgelere doğru yetki genişlemesine sıcak baktıkları söylenebilir. Bunu tek tek sorduğumuzda kabul ederler ama bütünsel olarak bu konuda ciddi bir sıkıntı mevcut.

Buna rağmen son dönemde Meclis'te olumlu işaretler olduğunu hızlı bir şekilde belirtmek istiyorum. Şimdi geçen dönemde örneğin CHP Toplumsal Mutabakat Komisyonu diye bir komisyon önerdi. Bu, çözüm sürecinin Meclis'te işlenmesini güvenceleyecek bir kurum olarak tasarlanmış. Onun dışında Ortak Akıl Heyeti diye daha sivil toplum unsurlarının çözüm sürecine dahlini öngören bir model oluşturmuşlar. Burada da Akil İnsanlar modelinden daha fazla yetki sahibi olabilecek bir model tasarladıklarını söylüyorlar. Dolayısıyla iddiaları şu: Bu yapının Akillerden daha fazla inisiyatifli olacak, bir de genellikle Hakikatleri Araştırma Komisyonu olarak bilinen komisyonun yerine Gerçekleri Araştırma Komisyonu diye bir önerileri var. Bu tarz yani üç tane temel önerileri olmuş. Bunun dışında bazı yasal önerileri de oldu ama bunların hepsi AKP tarafından reddedildi. Şimdi şunu söylüyorum: Elbette çok ciddi kafa karışıklığı var çok ciddi eksiklikler var ama en azından Meclis'te demin Murat Bey'in bahsettiği teorik olarak AKP'lilerin CHP'lilerin ve HDP'lilerin iyi kötü üzerinde yol alabilecekleri bazı kavramlar, kurumlar söz konusu. Bu konuda geçmiş dönemde başarısız olundu ama bir sonraki dönemde bence tam da demin söylediğim nedenlerle yani fiili bir milliyetçi muhafazakar cephe durumu yaşadığımız için CHP ve HDP'nin biraz daha bu kavramlar ve kurumlar üzerinden ortaklaşmayı zorlamaları gerekebilir diye düşünüyorum.

Ayrıca Kürt meselesi ile ilgili CHP'nin bazı başka önerileri de vardı. Bunların hepsi reddedildi. Bunlara girmek istemiyorum ama yani bunu kendileri "22 Soru ve 22 Cevapta CHP'nin Türkiye'nin Kürt Sorununa Bakışı, Çözüm Çerçevesi" şeklinde kitapçık haline getirerek özetlemişler. Burada İmralı'yla görüşmeleri de utangaç da olsa bir kabullenme var. Buralardan belli yerlere gidilir belli yerlere gidilmez. Yani önümüzdeki dönemde CHP ve HDP'nin en azından buralardan bazı işbirliklerini zorlaması gerektiğini düşünüyorum. Burada bölgesel dengeler üzerine bir şeyler söylemek istiyorum. Biliyorsunuz iç politika dış politika ayrımı artık ortadan kalkmış durumda. Artık böyle bir ayrım kalmadı. Hatta çelişkili de görünse şunu iddia edebiliriz. 7 Haziran seçimlerinde dış politika son derece etkili oldu. 1 Kasım seçimlerinde de etkili oldu. Değişen şekillerde alma oldu.

Artık bütün aktörler, soldaki demokrat aktörler, iç ve dış politika ayrımının ortadan kalktığı gerçeği üzerine düşünmeliler. Şimdi AKP'nin en büyük hatası ne? Yani uzun uzun eleştiriliyor bunlar. Çok girmek istemiyorum ben. Biraz özetleyeyim. Kendi konumunun

muhafazası veya kendi konumunun güçlendirilmesi, başka aktörlerin gerilemesi üzerine kurduğu bir dış politikası var ve o yüzden batağa doğru çekiliyor. Nedir bu, işte bir zamanlar “komşularla sıfır sorun” deniyordu ama ben tekrarlamak istiyorum. Kendi statükosunu korumasını veya konumunu güçlendirmesini başka aktörlerin kaybı olarak tasarlamış ve buradan kolay kolay bir çıkış olmayacak.

Dolayısıyla Ümit Kıvanç'ın deyimiyle “millet kılığına girmiş devlet olan” AKP aslında devletimizin geleneksel Kürt alerjisini devralmış durumda. Ona birazcık Sünni bir kaftan giydirmiş sadece. Önce bu gerçekçi tespitlerimizi yapalım.

Şimdi sonuçta ilk başta yani Suriye muhalefetine niçin bu kadar zayıf doğduğu meselesini anımsayalım: Orada AKP'nin Kürt alerjisi VE Müslüman Kardeşler sempatisi yüzünden, “muhalefette şu olmasın, bu olsun” tarzı dayatmaları nedeniyle, o muhalefetin baştan zaten zayıf doğduğunu biliyoruz ve sonuçlarını bugün yaşıyoruz.

Başka bir mesele, “Fırat'ın batısına geçemezsiniz” söylemi, Fırat'ın batısını fiilen IŞİD kontrol etsin demektir ve bütün dünya bunu böyle anlamaktadır aslında. Ama AKP işte daha söylem bazında bunu şöyle meşrulaştırıyor: Efendim biz ılımlı İslamcı unsurların burada etkin olmasını istiyoruz gibi bir söylem. Rusya da bu unsurları ılımlı görmeyip bombaladığı için o tarafta zaten fiilen bir iflas yaşanıyor.

Musul tarafında ise şöyle bir şey var: Çok bağışlayın amiyane tabiriyle “Hasan'ın böreğine vaktinde yetişmeli” diye bir ifade vardır. Musul'a yapılacak bir harekât ve Musul'un özgürleşmesi veya kurtarılması, hangi kelimeyi seçerseniz seçin, orada Türkiye ben de varım demek istiyor. Burada da şunu söylüyor yalnız: Ben ve Sünniler beraber kurtaralım. Amerika da olsun Peşmerge de olsun. Ama “kötü Kürtler” olmasın. “Şiiler” hiç olmasın. Yani Şiiler Irak'ta bir savaş veriyorlar, bir mücadele veriyorlar ama Musul'u, tercihen onlar kurtarmasın. Bu da, dikkat edin bakın, kendi pozisyonunu korumak için başkasının pozisyonunu yok sayan bir tavır. Tıpkı “Fırat'ın batısı” söyleminde olduğu gibi. Bu da tabii ki taşınabilir bir pozisyon değil. Dolayısıyla bence burada Türkiye'nin NATO'ya olan yönelimi, NATO'ya yaslanması da bunlarla alakalı.

Çünkü mesele şu: Buradan çok daha makro bir yere bağlayacağım. Kürtlerle tarihi barışınızı yapamazsanız bu şekilde yalpalamaya devam edersiniz. Burada asla şöyle bir şey söylediğim düşünülmesinin, “Kürtlerle barışın ve emperyal vizyonunuz olsun, kuvvetlerin”. Hayır, böyle değil. Kürtlerle yapılan bir barış, iş görebilecek bir birlikte yaşama projesi, bütün Ortadoğu'ya son derece güçlü bir mesaj olacaktır. Türkiye'nin aslında geleneksel devletinin Kürt alerjisi olmasa yapması gereken rasyonel şey budur. Akılcılık bunu gerektirir. Burada çok ciddi bir akıl alanı, rasyonel alan vardır ve biz bunu sonuna kadar zorlamalıyız. Bu konuda argümanlarımızı geliştirmeliyiz. İhmal etmemeliyiz. Yani bazı alanları ihmal etmeyerek Kürtlerin ve devletin tarihsel barışının aslında biraz da coğrafyanın da dayattığı bir şey olduğu söylemi üzerinden ilerlemeliyiz. Hani içerdeki barış dışarıdakinden artık bağımsız olamıyor söylemi üzerinden gidiyorum. “Benim kazanmam için Kürtlerin kaybetmesi lazım demek” akıl tutulmasıdır. İnanın kendisine Müslüman veya İslamcı diyen demokrat pozisyonu olanlara da bu seçenek anlatılabilir. İsrarla bunları anlatmak çabası içinde olmalıyız çünkü çok ciddi bir haklılık payımız var diye düşünüyorum burada.

Musul için de aynı şey. O insanları IŞİD'den kurtarmak mı önemlidir, yoksa kimin ön alıp kimin dışarda kalacağı mı? Yani bu tavırlar gerçekten de sürdürülebilir değildir. Fakat burada şöyle bir şey var. Yani Kürtlerle tarihsel barışınızı yaptığınızda pek çok konuda daha rahat daha güvenli daha müreffeh bir hale gelebileceksiniz. Ama aynı şey Kürt hareketi için de geçerli değil mi? Bu ülkede savaşın yeniden başlaması ve derinleştirilmesi Kürt hareketinin lehine değildir. Bizim de değil. Hiç kimsenin lehine değildir. Yani bu ülkede şu konjonktürde bu söylediklerim bazılarına naif gelebilir. Yeterince reel politik gelmeyebilir. Umurumda değil. Ortalık zaten reel politikçilerden geçilmiyor. Onlara karşı da bir söz üretmemiz gerekir.

Türkiye'de silahlı mücadele miadını doldurmuştur. Sadece PKK için değil devlet için de doldurmuştur. Bundan sonra da bu konudaki ısrar ancak yıkım getirir. Peki, burada iki tane alternatif varken hangisine yönelmemiz mümkündür diye çok genel bir soru sorayım. Birinci alternatif şudur demin de vurguladım. Tarihsel barışınızı yaparsınız Kürtlerle. Ortadoğu'ya başka bir birlikte varoluş modeli armağan edersiniz. İşte bu devrimci bir şey olur veya birlikte savaşarak birbirinizi aşağı doğru çekersiniz. Tipik bir Ortadoğu diktatörlüğüne dönersiniz. Çünkü bu konjonktürdeki savaş bölgesel süreçleri iyi takip edin, iki tarafta da otoriterlik üretir. Dolayısıyla buradan kaçmak için en azından Türkiye tarafındaki silahlı mücadeleyi artık tarihe havale etmek gerekiyor.

Benim söylediğim aslında Osman Baydemir'in söylediklerinden farklı değil. Kendisi seçimlerden hemen sonra şunu söylemişti anımsarsanız. "PKK'nin eylemsizlik pozisyonundan çıkmasının yanlış olduğunu, eğer çıkmasaydı AKP'nin bu savaşı 20 gün bile sürdüremeyeceğini" söylüyor: Orada böyle bence bir imkân kaçırıldı ve bundan sonra da bu alanda derinleşmek Ortadoğu'daki kaygan zeminde çok daha ciddi riskler ve belirsizlikler anlamına gelir. Şu noktadan sonra gerilimin kontrollü bir şekilde idame ettirilebileceğini de açıkçası düşünmüyorum.

Şimdi buradan başka bir mevzuya, tabii ki HDP'ye konuyu getireceğim. Bakın 7 Haziran seçimleri mümkün olan bir şeyi gösterdi. Yüzde13 küsur oy. Sadece sayısal olana bakmayın. Ben şunu iddia ediyorum: Türkiye cumhuriyetinde devlete en büyük meydan okumalardan bir tanesi meşru seçimler yoluyla HDP'nin oy oranıdır. AKP bile aslında yarı sistem içi yarı sistem dışı bir aktördü. Yani 28 Şubat zaten devletin bazı katlarında yerleşmiş bir aktörün bazı katlarına alınmaması mücadelesi idi. Evet onlar da belli yönlere mağdurlardı ama asıl meydan okuma bence bu HDP'nin başarısı idi. Devlet ondan sonra zaten sükûnetini de yitirdi. Ondaki sonraki bir MGK'da zaten az çok savaş kararı verildiğini hepimiz biliyoruz. Yani bizim, devletin bile kavradığı, ki bazı şeyleri zor kavriyor biliyorsunuz, bu devrimci dinamiğe çok iyi sahip çıkmamız lazım.

Nedir buradaki imkan? Yeni bir kamusal, entelektüel kamusal alanı inşa imkânıydı. Demirtaş'ın nereden geldiğine bakmadan, pek çok insan onun argümanları üzerinden ciddi bir kredi açtılar. Bu bir defa olduysa bundan sonra da olur. Demin konuyu şuna getirmiştik. Yeni bir entelektüel popüler alanın iyi kötü inşasına dair işaretler var demiştim. Bu imkânların, bunların belli bir yere varması için HDP'nin çok daha ciddi ve gur bir şekilde eski rolüne dönmesi lazım. Bu konuda da ben uzun uzun konuşmayayım. Demirtaş'ın 1 Kasım seçimleriyle ilgili olarak partisinin tanıtım programında ettiği birkaç cümleyi okuyacağım. Bence bu cümlede çok önemli kodlar saklı.

Demirtaş'ı da bu cümlelerin gerektirdiği mücadeleyi vermeye davet ediyorum. Burada diyor ki kendisi, "Biz bugüne kadar halkların yararına her kim olumlu ne iş yaptıysa taş üstüne kim taş koymayı başardıysa onlara ancak teşekkür edebiliriz. Ama yolun bundan sonrasına HDP ile devam edeceğiz. Siyasetle akılla barış yoluyla Gandi'nin dediği gibi adaletsiz rejimi adaletle yıkınız ve alkışlar önüne kansız elle çıkınız."

Ben de tam burada durmak gerektiğini düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Moderatör. Gülten Uçar: biz de Sayın Yüksel Taşkın'a teşekkür ediyoruz. Sözü Sayın Tarık Çelenk'e veriyoruz.

Tarık Çelenk: Ben de sözün başında Barış Meclisi Sözcüsü Sayın Hakan Tahmaz'a sayın misafirlere teşekkür ederek başlamak istiyorum. Burada ben daha farklı bir mahalleden geliyorum. Daha farklı bir bakış açısını tutarlı olmak kaydı ile sizlerle paylaşmak istiyorum. Tabii öncelikle bu Kürt sorunu meselesi bilinen bir tekrar ama birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bilindiği gibi iki temel sorun vardı. Bir Yahudi sorunu ikincisi de Kürt sorunu. Yani devletsiz olan iki tane halk vardı. Dünya sistemi bu iki halka bir yer bulmaya çalışıyordu. Yahudi sorunu bir şekilde çözüldü.

Doğru ya da yanlış ayrı bir tartışma konusu. Ama Kürt sorunu bu bölgede yaşayan halkların kendini Kürt diye idrak eden halkların farklı lehçelerde de konuşsa farklı coğrafyalarda yaşaması ve buldukları devletle ilişkileri şeklinde bu sistem gelişti. Burada tabii ana unsur Türkiye idi. Yani Türkiye'de Kürtlerin devleti nasıl olabilir. Bu devlet aynı vatan aynı ortak payda olarak yaşanabilir mi? Uzun dönem bu konuda siyasi mücadele yapıldı. Bu siyasi mücadelenin şu anki başka bir tarzını yaşıyoruz. Aynı şekilde Ortadoğu'da yaşayan Kürtler ve Türkiye arasındaki ilişki nasıl tanımlanabilirdi. Türkiye Ortadoğu'da yaşayan Kürtlerin bir kısmını mı, tamamını mı, yoksa hiç birini mi politik olarak bir akraba topluluk olarak görebilir, politik barış içinde bir siyaset üretebilir mi idi yoksa bunlara karşı bir kırmızı çizgi mi geliştirebilirdi?

Türkiye'nin içinde yaşanan sıkıntıların ve Ortadoğu'da yaşanan sıkıntılarının ana unsurları olarak ben bunu görüyorum. Bu açıdan, Türkiye ne kadar kendi Kürtlerine ilişkin bir ortak vatan çözümü, ortak bir yaşam ideali üretebilirse Ortadoğu'da yaşayan Kürt halkları için de müttefik olarak aynı şekilde bir ortak model kendi içinde tutarlı olarak üretebilirse hem Ortadoğu'da hem de kendi içinde bir barışı kurmuş olacaktır.

Bununla ilgili tabii temel siyasi argümanlar ve siyaset üretmesi gerekiyor. Maalesef bu siyaseti Cumhuriyet kurulduğundan bu yana üretmedik. Ama bunun tabii çeşitli yönleri var diye düşünüyorum. Bir defa Türkiye'de sağ düşünce dediğimiz, işte 1950 ile 60'lar, özellikle 70'li yılların genç kuşağının 68 sol karşısında mücadele eden sağ gruplardaki temel düşünceyi paylaşan insanlar bugün Türkiye'yi yönetiyorlar. Ve Türkiye'de bu sağ düşüncenin bakış tarzı kendi değerleri açısından baktığınız zaman gerek Türk dünyasıyla gerek Müslüman dünya ile olan ilişki kurma noktasında sınıfta kalmış durumda.

Bu, sağcıların kendilerini sorgulaması gereken bir konu tabii. Ama özellikle Kürt sorunu konusunda yıllardan bu yana Kürt bölgesindeki feodal yapıyla olan ilişkiler ve o feodallerden gelen milletvekillerinin Ankara'daki rant paylaşımı ve adaletsizlik konusunda bölgede açılan derin yaralar bir tane PKK doğurdu. Belki birkaç tane de doğurabilirdi. Bunu Türkiye'yi uzun dönem yöneten sağ partilerin görmesi gerekiyordu.

Kürt sorununun şu anda belki de çözümün bir parçası olarak da ilerde masaya yatırması gereken bu dönüşümünü tekrar örgütlenme sorunu olarak görmek gerekiyor. Ve tabii önemli bir konu daha var. Türkiye'deki sağ iktidarlar -yaklaşık yüzde 61 civarında Türk sağı vardır-, Türkiye'yi yönetenler hep bu yüzde 61'lik kitleye oynamak zorundadırlar, yani politik manada günlük çıkar manasında. Devletin bekası kavramı bürokratlara ve politikacılara kaldıysa durum tabii kısa vadeli çözümler içeriyor. Uzun vadeli çözümler içermiyor maalesef. Ama şu bir gerçektir ki Kürt sorununun çözümü en sonunda Türkiye'nin kendini etnik olarak olsa da olmasa da Sünni ve Türk idrak eden bir grubun rızasıyla

la gerçekleşecektir. Ve bence sivil toplum çalışmalarında kendilerini Sünni ve Türk idrak eden grubun süreçler içine katılması ve bunlarla yüzleştirilmesinin sağlanması, büyük oyunları bozabilecektir. Çünkü sonuç olarak bu grup Türkiye’de bu yapıyla yüzleşmekten kaçınıyor. Bununla ilgili ciddi sivil toplum faaliyetleri olmadı maalesef şu ana kadar.

Biz Ekopolitik’i kurduğumuz dönemde burada bazı değerli katılımcı misafirler bize destek vermişlerdi sağolsunlar. O dönem biz bunu aştık. Yani biz o zamanlar işte Alperen Ocakları’nı Türk Ocakları’nı Hakkâri’ye götürdük. Mersin’de Siirt’te Süleymaniye Üniversitesi’nde Erbil’de bu sorunla, bu perspektifle yüzleşmeye çalıştık. En azından Türk sağının Kürtlerin talepleri var, Kürt siyasi hareketinin bir talebi var. İşte özyönetim diyor. Şu diyor, bu diyor. Bunu uygulamaya çalışıyor bir şekilde. Karşı model ne olabilir. Bu konuda herhangi birinin kafasında bir tasarım yok. Bu tasarımın bir defa oluşturulmasına çalışmak lazım. Sivil toplum faktörü olarak mı yoksa devlet olarak mı bunu yapar bilemem. Bu AK Parti’yi destekleyici bir faktör olabilir. AK Parti politikalarını da bir şekilde destekleyici bir unsur olarak önümüze çıkabilir diye düşünüyorum.

Tabii burada PKK’yı da bir şekilde iyileştirmek gerekiyor. PKK uzun dönemden 80’li yıllardan bu yana kendine bir model oluşturdu. Kendi iddialarına göre bir şekilde halkların özgürlüğü için savaştıklarını ifade ediyorlar. Bunun içinde sırf Kürt halkı değil, bölgede yaşayan halklar için oralandaki düzenin kırılması ve kendi öz yönetiminin kurulması, işte dağda ekolojik bir gerilla modeli kurdular. Onun için belli alanlara indirmeye çalıştılar onu. Mahmur gibi ya da Kobane gibi bölgelerde uygulamaya çalışıyorlar. Ama şunu görmek gerekiyor. Yani gerek şu anda şehir gerillası mantığıyla yürütülen mücadelenin bundan işte Paris Komünü dönemi, Vietnam dönemi Fransa’daki, işte 1800’lü yıllardaki mücadelenin benzer metotlarıyla yapılan ya da Neolitik dönemdeki kadın tanımlamaları ile yapılan çalışmaların geleceğine yönelik, yani gelişen enformatik kapitalizm sürecindeki insanların taleplerine karşılık verebilecek bir model olamayacağı çok aşikârdır.

Artı bu model de bir şekilde Kürt gençlerinin Türk gençlerinin ölmesi ya da canlarını feda etmesi üzerine kurulu bir modeldir. Sayın hocam ifade etti. Artık şiddet döneminden ziyade konuşma dönemi söz konusudur. Her ne kadar politik baskılar olsa da, bu dönemde bence bu modellerin tartışılması ve insanların, gençlerin ölümü üzerine değil de gençlerin yaşatılması üzerine modellerin tartışılması gerekiyor. Ve bu konuda eğer bir dönüştürücü etkilerinin olduğunu iddia ediyorsa KCK yöneticileri, (özellikle bu Ortadoğu’da bir dönüştürücü etkileri olduğunu ifade ediyorlar) ki bunun örneklerini görüyoruz, Türkiye’nin demokratikleştirilmesi noktasındaki etkilerini kendileri ifade ediyorlar. O zaman kendi paradigmasını değiştirmeleri ve bu konuda insani tavrı göstermelerini beklemek gerekiyor, bu en doğal hakkımız.

Tabii onun dışında bu saatten sonra neler yapılabilir? Bu saatten sonra yapılabilecek şey: Bir defa karar vericiler yani Türkiye’deki Ankara’daki karar vericiler ve hatta Kandil’deki karar vericiler üzerinde kurulabilecek sivil baskıdır. Yani bu bilek güreşinin, bu düşük yoğunluklu akut çatışmanın bir sonuç vermeyeceğinin görülmesi gerekiyor. Bölgenin boşaltılması, göçlerin artırılması ya da HDP’nin yüzde 10 barajının altına düşürülmesi tarzında politik bakış açısının insani olmadığı ve devletin de bekasına hizmet etmeyeceği açık bir şeydir. Bunun tekrar ifade edilmesi gerekiyor kendilerine. Burada şunlar yapılabilir: Bir şekilde özellikle güvenlik bürokrasisinin bazı hassasiyetleri burada konuşulanları da duyabileceği paylaşabileceği hassasiyetleri olduğunu düşünüyorum ve biliyorum. Gerek güvenlik bürokrasisi gerek sivil toplum kuruluşları gerek aydınlar Türkiye’de Ankara’daki merkez karar üzerinde etkili olabilirler. Yani tekrar çözüm sürecinin

bir şekilde başlatılmasıyla ilgili olabilirler. Aynı şekilde AK Parti'nin çok değer verdiği sahadaki kanaat önderleri, şeyhler, diğer cemaatler ve saire bunların bu konuda tavır almaları gerekiyor. Çözüm sürecine yeniden başlanması ile ilgili.

Ama bir şekilde de Kandil üzerinden insan hakları örgütü gibi, sizin kurmaya çalıştığınız vakıf gibi yapıların da Kandil üzerinden koşulsuz olarak bu şiddetin durdurulması ve siyaset üretilmesi ya da şu anda mevcut olan siyasi partinin önünün açılması ve daha ana aktör halinde desteklenmesi konusunda bir Türkiye partisi olarak Türkiyeleşme projesi örneği olarak uygulanması gerekiyor.

Tabii bu çözümle ilgili temel sorun şu: Yerel odaklı, yerel dinamiklerle bir çözüm mü ön plana çıkacak, yoksa merkezi dinamikler odaklı bir çözüm mü ön plana çıkacak. Maalesef ilk çözüm sürecinde hep merkez ön plana çıktı. Aslına bakarsanız yerelde çok önemli şeyler var yapılması gereken. Buradaki bizim arkadaşımızın söylediği genç akıllar olabilir, ekopolitiğin bölge modelleri olabilir, valilerin zamanında talep ettikleri kent konseylerinin daha sivilleştirilmesi ve krize müdahaleleri olabilir. Aynı şekilde bir valinin, kaymakamın, emniyet müdürünün YDG gençlerle düzgün kuracağı ilişkilerle alınabilecek çok mesafeler olabilir. Yerel bürokrasinin yetkililerinin artırılması olabilir.

Ve tabii ki Cumhuriyet Halk Partisi çok haklı. Meclis'te çözüm çok önemli. Çözüm komisyonunun yetkilendirilmesi bu tip müzakerelerin çözüm komisyonunun içinde olması çok önem arz eder. Tabii bir de şunu ifade edeyim. Kürt siyasi hareketinin önerisi, bir televizyon programında bir akademisyen arkadaşımızın dediği gibi bir asimetrik konfederalizm içermektedir. Bu çok uygulanabilir bir durum değildir. Ama bunun karşı tezini üretmek devlete ve Türk sağına düşmektedir diye düşünüyorum.

Daha çok sorular gelirse onlar üzerinden de konuşabiliriz, teşekkür ediyorum.

Moderatör Gülten Uçar: Biz de Sayın Tarık Çelenk'e teşekkür ediyoruz. Oturumumuza bir ara vereceğiz. 10 dakikalık sınırim. İkinci bölümde de, dağılmayınız, çözüme yönelik gerçekten hem konuğumuza hem de diğer konuşmacılarımıza sorularımız olacaktır. 10 dakikalık aradan sonra yeniden buluşmak üzere.

İKİNCİ OTURUM

Moderatör Gülten Uçar: Evet toplantımıza kaldığımız yerden devam ediyoruz. Şimdi soru cevap bölümüne geçiyoruz. Çeviriyi yapan arkadaşlar ricada bulundu. Soruların sorulması biraz yavaş olmalıymış, tercüme açısından önemliymiş. Biz de şu uyarıyı yapalım. Değerlendirme değil soruları almak istiyoruz. Soruları sözlü olarak zaten alacağız. Kime soruluyorsa isim olarak belirtilirse iyi olur. Şimdi sorusu olan varsa söz verebiliriz.

Soru 1: Ben Yüksel arkadaşımıza sormak istiyorum. Kendisi her şeye rağmen içinde hareket edebileceğimiz belli bir akıl alanı var demişti. Orada, o alanda durmakta ısrarcı olalım demişti. Ancak şimdi güzel duyuluyor. Ben de bunda ısrar edelim, evet, diye düşünüyorum. Ama nasıl gelince şimdi var olan hukuku bile reddeden bir hükümet var, yani var olan hukuk nedir. En azından aklın bir parçasıdır. Onu bile reddediyor, yani en basit en harciâlem hukuk uygulamalarının bile altından toprak kayıyor iken biz bir de yepyeni akıllar nasıl dayatabiliriz ve neye dayandırarak dayatabiliriz. Somut önerisi var mı? Mutlaka vardır diye düşünüyorum.

Mustafa Yurtsever: İki konuda görüşümü belirttikten sonra bir sorum olacak. Birincisi Yüksel Bey'in HDP'ye olan eleştirisine katılıyorum. Ancak savaş bölgesinde ve savaş ortamında HDP'nin politik mücadeleye verdiği de unutmamak gerekir diye hatırlatmak isterim. Bugünkü Meclis yapısına göre barış görüşmelerine katılmak üzere Meclis'te kurulacak olan komisyonun olumlu bir katkısı olacağını da düşünmüyorum. Sorum şu: Dünyadaki barış görüşmeleri bu çatışma süreçlerinin müzakere ile sonuçlanan ülkelerde barış görüşmesi sürecinde hangi katmanlardan kimler aktif olarak yer aldı? O ülkelerin meclislerinin katkısı oldu mu bu sürece? Bir de bu tür sorunları çözen ülkelerde toplum yapısı ve devlet yapısı Türkiye'ye benzeyen bir ülke söyleyebilirler mi? Teşekkür ederim.

Soru 2: Murat Bey'e benim bir sorum olacaktı. Diyarbakır Sur'daki görüntülerden bahsetti kendisi. Oradaki görüntülerin hani biraz işgali andırdığını belirtmişti. Bu işgal gibi görüntülerde PKK'nin çatışma ortamını şehirlere taşımasının da bir etkisi var mı yok mu?

Soru 3: Benim sorum da Yüksel Taşkın'a olacak. Konferansın ismi krizi aşmanın imkânları olduğu için mesela burada MHP'nin, CHP'nin, HDP'nin, AKP'nin ve onun tartıştığı Barzani'nin de rolünü tartışmamız gerekiyor mu?

Soru 4: Benim sorum da sayın Vicenç Fisas'a. Türkiye'nin yani devletin barışa ikna edilmesi gerekiyor gibi bir fikrim var benim. Buna katılır mı ya da kendisi bu konuda ne düşünüyor? Eğer Türkiye'nin barışa ikna edilmesi gerekiyorsa bunun için PKK'ye ve doğrudan çatışmanın tarafları olmayan grup ve yapılara önerileri nelerdir? Teşekkür ederim.

Soru 5: Benim de Vicenç Fisas Bey'e sorum var. Bence şu anda başlangıçta da söylendiği gibi en önemli sıkıntılardan bir tanesi barış süreci önünde dirençli olmak, umudunu kaybetmemek ve birtakım şeyler olabileceğine dair içsel gücü sürdürülebilmek. Ancak bana bu sanki en zayıf noktamızmış gibi geliyor bu süreçte. Bunun inşa edilebilmesi, bunun sürdürülebilmesi için özellikle bildiğiniz iyi örnekler varsa verebilir misiniz? Toplumun umudunun çok yükseldiği ama bir anda kırıldığı durumlar yaşadık. Hani neler yapılabilir toplumsal düzeyde ve hangi aktörler bir şeyler yapabilir? Teşekkürler.

Murat Çelik: İyi günler Tarık Bey'e soru sormak istiyorum. Gerçi arada sordum ama Tarık Bey sağın Kürt meselesi konusunda hiçbir projesinin olmadığını söyledi. Bu proje eksikliğini İslami ideolojik referanslara giderek aşmak mümkün olur mu, yani İslam'daki kavim ve kul hakkı kavramından yola çıkarak sağ mahalleyi tutarlı bir proje yapmaya sevk etmek daha mümkün olur mu diye sormak istiyorum.

Soru 6: Tarık Bey'e soracağım. Muhtemeldir ki yeniden başlayacak barış görüşmelerinde özyönetim düşüncesi üzerinden yürünecek ya da en azından o tartışılacak. Sağ mahal- lenin, öyle deniyor, ya da sağ camianın buna bakışı ya da özyönetimin rahatsız eden yanları nelerdir? O tarafı pek bilmiyoruz. Tabii bilmiyorum.

Batur: Yüksel hocaya ve Vicenç Fisas Bey'e birer sorum olacak. Yeniden yükselmeye başlayan Avrupa Birliği süreci acaba bölgeleşme, yerelleşme açısından itici güç olabilir mi bu hükümetin önünde? Vicenç Bey'e de, Avrupa Birliği'nin tutumu nasıl seyretmiş, onu bir anlatabilir mi? Teşekkür ederim. Sağ olun.

Moderatör Gülten Uçar: Şu an sanırım bu kadarı yeterli. Şimdi cevap bölümüne geçeceğiz. İlk cevap hakkını konuşumuza vereceğiz. Buyurun Vicenç Fisas.

Vicenç Fisas: Barış süreçlerindeki her aktörün bir alanı bir görevi olabilir barışın inşası için. Barışın inşasının birçok boyutları var ve müzakereler de bu boyutlardan sadece bir tanesidir. Tabii tablo çok daha geniş. Biz genel olarak öncelikli olarak hep zirvesini görüyoruz olayın. Yani en uç noktasını görüyoruz. Oysa ki karar alma yetkisi olan aktörler ve diyalogu oluşturmada taraflar, devletler, silahlı örgütler bir araya gelerek bir müzakereyi başlatabilirler. Ancak, barış sürecinin daha ara düzeylerde, ara alanlarda boyutları da var. Kiliseler, akademisyenler, üniversiteler, medya vs. Yani başka aktörler de fikir üretme gücüne sahiptir ve bunu topluma çok daha geniş düzeyde iletebilir. Bunun dışında daha siyasi aktörlere de mesajlar verebilirler. Mesajlarıyla daha üst seviyedeki insanların karar almalarını etkileyebilirler. Her insan her teşkilat her sendika her siyasi parti her dini örgüt nerede olduğunu bilmeli ve bunu bir şekilde dokumak gerekiyor. Yani bu ağı dokumak, yaratmak gerekiyor. Bu diyalogu inşa etmek bu anlayışı başka insanların ihtiyaçlarını da karşılayacak çalışmalar olarak yürütmek gerekiyor. Daha sonra da bu dokunan ağ içerisinde bir olgu oluşturulur ve bu olgu başka yüksek alanlara baskı yapabilir. Bu da barışa gidecek yolda karar almalarını sağlayabilir. Burada Meclislerin görevlerini sordular. Tabii ki Meclisler parlamentolar bu barış sürecinin oluşturulmasında aktif olmalılar. Ancak, gerçekte bu böyle olmuyor. Maalesef çok az örnekleri var. Proaktif Meclisler de gördük barış süreçlerinde. Kolombiya bu nadir örneklerden biri. Kolombiya'da bir Barış Kurulu var. Senatoda ve parlamentoda iki kurul var. Bu iki kurul bazen bir araya da geliyor ve teklif üreten bir aktör olarak çalışıyorlar. Elbette Meclis içindeki çeşitliliği biliyoruz. Çok farklı siyasi ideolojiler var ve bazı ideolojiler çok karşı duruyor birbirine. Bu sebeple çoğu zaman Meclis en ideal ortam olmayabilir. Diyaloga yaklaşma adımları içerisinde ben bir dakika içinde size bir deneyimimi paylaşmak istiyorum. Çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Biz İspanya'nın Bask bölgesinde de çatışmalı bir dönem yaşadık. 2001-2003 yılları arasında ETA silahlı örgütü çok fazla insanı öldürüyordu. Siyasi inançlarından dolayı sağcılar politikacılar ve gazeteciler öldürüldü. Meclis'te bu aşamada bir diyalog oluştur-

mak mümkün değildi. İnsanlar birbirleriyle konuşmuyorlardı. Bende şöyle bir metafor bile var: Bence Meclis'teki Batasuna partisinin ofisleri (ki o zaman ETA örgütünün siyasi koluydu Batasuna) ve Halk Partisi (ki daha sağ bir siyasi partidir) ofisleri yan yana idi ve 20 santimlik bir duvar ayırıyordu bu insanları. Elbette koridorlarda mecburen karşılaşıyorlardı ve birbirlerine bakmıyorlardı, kafalarını indiriyorlardı. Bu Meclis'teki gerçek buydu. Bir grup barış teklifinde bulunduğu eğer karşı taraftan gelirse bu teklif okunmuyordu. Kâğıt alınıyordu ve çöpe atılıyordu. Bu, diyalog yoksunluğuymuştu. Ve biz Barış Kültürü Okulu olarak çok yavaş, üç yıl boyunca bir diyalog oluşturduk bütün gruplarla. Benim aracılığım ile bahsettiğim sağ Halk Partisi ve Batasuna'yla yani ETA'nın siyasi koluyla bu diyalogları oluşturmaya başladık. Üç yıl süren bu diyaloglarda ben sorular soruyordum. Onlar cevap veriyorlardı. Ve bu sayede ne konuda hemfikiriz ne konuda hemfikir değiliz bunları görebiliyordum. Hangi konularda biraz daha konuşursak bir ortak noktaya varabiliriz bunu görmeye çalıştım. Üç yıl boyunca o kadar çok ortak noktaya vardık ki inanamadık. Onlar hiç bunu düşünmemişlerdi bile. Çünkü böyle bir yapıcı diyalog olmamıştı Meclis içinde. Çünkü her parti benim partim benim halkım diyordu. Bu yüzden Meclis'in böyle bir kısıtlaması var. Böyle sınırları var. Ancak cesur insanlarla diyalog olabiliyor.

Bask bölgesinde de bu cesur insanlar genellikle kadınlardı. Batasuna kadınları, Sosyalist kadınlar ve Halk Partisinden bir kadın karar verdiler ve kadın olarak anne olarak adım atıldılar. Ben bugün burada mevcut olan anneler şahsında anmak ve kutlamak istiyorum. Çünkü onlar bu cesareti gösterip, Meclis dışında diyalogları başlattılar. Onlar da parlamentodaydı, ancak diyalogları Meclis dışından başlatıp hareketi geliştirdiler. Bu kadın parlamenterler aracılığıyla başlayan sürece Meclis dışı kadınları da gruba dahil edip bireyler olarak bu işe başladılar. Parti üyesi değil, birey olarak başladılar. Bu bireylerin oluşturduğu diyaloglar çok güzel meyveler üretti. Ve daha farklı normal kanallarla da daha farklı diyalogla daha farklı teklifleri mümkün kıldı. Bu yüzden ben şu sonuca varıyorum. Gerçekten barış sürecinde Meclislerin alanı daha dar ama insanlar cesursa ve kendiliğinden her bir partinin kurallarına uymanın dışına çıkma cesaretini gösterebilirlerse yani bu cesur insanlar varsa ve bireysel olarak bu diyalogları kurmaları mümkün olursa bu parlamenterlerin ki dediğim gibi bunu yaptılar, anne olarak yaptılar İspanya'da. Onlar bize şöyle diyordu: Biz çocuklarımıza kızlarımıza ve oğullarımıza bu çatışmaların sonuçlarını yaşatmak istemiyoruz. Kardeş olması gereken insanlara bu çatışmayı devretmek istemiyoruz, dediler. Neden politik, siyasi sebeplerden dolayı bunu böyle yapalım? Yani bireysel cesaret bence bu kırılmada etkili oldu. Meclis'te de böyle mekanizmalar bulunabilir, barış süreçlerinde faydalı olması için.

Bunun için ne gibi önerilerde bulunabilirim Türkiye ya da başka örgütler için. Daha önce de dile getirdiğim gibi Türkiye'de temel bazı şeylerin aşılması gerekir ki daha önce çatışmanın özüne değindim. Yani henüz bir çatışma var mı yok mu bunda bile ortak bir tutum yok. Cumhurbaşkanı Erdoğan çatışma vardı dedi. Sonra yok da dedi. Bu anlaşılmıyor. Uluslararası toplumda sadece akademisyenler dünyasında değil, diplomatlar arasında da uluslararası konuları inceleyen insanların hepsi Türkiye'de bir çatışma olduğunu biliyor. Kayıpların olduğunu ölümlerin olduğunu biliyor. Baskı olduğunu, çok üzücü olaylar olduğunu herkes biliyor. Ve bir silahlı örgütün mevcut olduğunu da biliyor. Yani silahlı örgütler listesinde bu örgüt var. İfade için özür diliyorum ama, aptal değiliz. Ya da küçük çocuk da değiliz. Bunu bilmeyecek insanlar yok karşısında. İlk adım bu: Bir çatışma olduğunu kabul etmek. Kolombiya'da altı yıl önce sekiz yıllık Alvaro Uribe İ-

tidarından sonra (çünkü Uribe de böyle bir çatışmanın olduğunu inkâr etti sekiz yıl boyunca), bir terör sorununuz var ama çatışmamız yok... Kimse anlamıyordu bunu tabii ki. Yeni başkan Santos bir seçim kampanyası yaptı ve "ben tarihe geçmek istiyorum" dedi. Barış sürecini başlatmak ve 80 yıllık bu silahlı çatışmayı bitirmek istiyorum dedi. Başa geçtiği gün başkan şunu söyledi: "Bir çatışmamız var." Birinci olumlu sinyal gerillalar içindi. "Vay be, bunu kabul eden bir başkanımız var" dediler. İkinci karar: "Yeni bir yasa yapacağım ve çiftçilerin toprak alanları ile ilgili adımlarda bulunacağım." Üçüncü karar: "Paramiliterlerin yarattığı sorunlarla ilgili yasalar düzenleyeceğim." Bahsettiği topraklarla, işgal edilen alanlarla ilgili hükümetin bazı adımlar atması sağlandı. Yani yeni başkan aniden önce dedi ki bir çatışma var ve çok ciddi müdahalelerde bulunup bu çatışmanın mağduru olan vatandaşlarıma yardımcı olacağım. Bu birkaç gösterge, FARC'ın, yani Kolombiya'daki gerillanın gizli bir planla harekete geçmesini sağladı. İki yıl boyunca bir anlaşmaya varmaya çalıştılar. İkinci yılın sonunda hiçbir gazeteciye bunu sızdırmadan çok ciddi bir ajanda yapabildiler. Üç yıllık müzakere sonucunda da plan oluştu. Ama şunu bilmek gerekiyor. Çatışmanın tanınması ve tanımlanması önemliydi. Devletin ve bütün parlamentodaki siyasi partilerin istisnasız bunu tanıması gerekiyor. Aksi halde tekrar ediyorum egemen bir aptallık olur bu. Herkesin bildiği bir şeyi tanımamak. Türkiye'nin tanınması gereken bir şey değil ki zaten herkes biliyor. Bu kadar basit. İlk adım bu. Daha sonra çatışmanın ne olduğu ile ilgili hemfikirlik önemli. Meselenin özü ne. Dünyanın birçok ülkesi çokkültürlüdür. Benim ülkem de öyle. İspanya gibi çokdillidir. Bu da bir problem değil ki. Tam tersine, zenginliktir. Bunu kim inkâr edebilir ki. Bu bir gerçek. Bunu inkâr edemezsiniz. Bu bir zenginlik, saygı duymak lazım. Hatta desteklemek lazım. Dilleri kültürleri desteklemek gerekir. Bunun normalleşmesi gerekir. Bu bir çatışmanın, silahlı çatışmanın sebebi olmamalı. Bu yüzden mesele şu, daha doğrusu cevap şöyle olmalı: Hem hükümet hem partiler meselenin özünü tanımalı. Daha sonra yöntemlerden bahsedebiliriz müzakereler için. Ama bunu başka gün konuşabiliriz. Davet ederseniz benim uzmanlık alanım budur. Ama öncelikle problemi tanıyalım. En basiti bu. Herkesin bildiğini tanımak. İyimserlik eksikliği. Doğru. Çünkü mevcut durum çok kötü. O yüzden iyimser olmak zor. Hiçbir şey yok. Yani müzakerenin dışında bir inkâr var. Yani bir problemin inkâr edilmesi var. Bunun değişmesi gerekir. Sekiz yıllık Kolombiya'daki Uribe başkanlığına yine atıfta bulunacağım. Çünkü 20 yıl boyunca sürekli Kolombiya'ya seyahat ettim ve farklı süreçlerde çalıştım. Uzun yıllarca müzakere yokken bile ben her yıl bir toplantıya, bir söyleşiye gidiyordum. Çok katılım oluyordu. Büyükelçiler diplomatlar akademisyenler sosyal hareket üyeleri, mağdurlar bulunuyordu. Ve ben bir yabancı olarak, iyimserlikten ziyade gerçekçi olduğumu söylemeliyim. Çünkü çatışmanın analizini yapıyorsan gerçeği söylemen gerekiyor. Ama yine de geleceği öngörmek hayal etmek gerekir. Geleceği hayal etmeliyiz, görmeye çalışmalıyız. Ve bu da biraz bize umut verir, bundan da öte bize enerji ve cesaret verir. Bu enerji bu cesaret ilerlemek için önemli. Bir temelden bu bahsettiğim ağları, bu uyumu örmek için, dokumak için değerli. Bu yüzden benim mesajım hep buydu: Barış mümkün. Yavaş yavaş özellikle gerillaların söylemini Kolombiya'nın iki gerilla örgütünün söylemlerinin değiştiğini, daha gerçekçi olmaya başladıklarını görmeye başladık. Ve üç yıl öncede kamuya açık bu bilinen müzakere başladı. Evet o zaman da profesör haklıymışsınız dediler. Bu yüzden sizin de Türkiye'de bunun bugün gerçekleşebileceğini düşünmeniz gerekiyor. Ama tabii ki kolumuzu bağlayıp o günün gelmesini bekleyemeyiz. Çatışmanın teorisinde çatışmaların olgunlaşmasından bahsedilir. KKimsenin bilmediği o "çatışmanın olgunluk günü" beklenir. Ve aktörlerin müzakere etmeyi istemesi ânidir o. Ama biz çatışmaların bitmesini isteyen insanlar olarak şunu söylüyoruz: Biz harekete geçmeliyiz. Elimizden geleni yapmalıyız.

Akıllı olmalıyız. Stratejiler geliştirip bu barışı inşa etmeliyiz. Bir şekilde oturup çatışmanın olgunlaşmasını bekleyemeyiz. Dönüştürmeliyiz, durumu değiştirmeliyiz. Ve en basitten başlayıp karmaşığa doğru gidelim. Pedagojiyle gidelim. Bu da bir sorununuzun olduğunu kabul etmektir. Meclis'te örneğin bütün siyasi partiler farklı görüşlerde de olsa bir problemin varlığını kabul ederlerse süreç çok daha çabuk ilerler, hızlanır.

Avrupa Birliği'ne de değineyim. Bölgeler Avrupa'sı bir gerçek. Bu gerçek de devletlerin Avrupa'sı ile el ele giden bir olgu. İki olgu bir arada yaşayabiliyor. İki yapı da yaşıyor. Avrupa Birliği'nin birçok ülkesinin bölgeleri var. Ademimerkeziyet var otonom ya da özerk sistemler var. Federal sistemler var. Bazı devletler çok merkeziyetçi, Fransa gibi. Bazıları daha farklı, İspanya gibi. Ademimerkeziyetçiliğin güçlü olduğu ülkeler var. Yani AB'nin içinde birçok deneyim var. Bu deneyimler gerçekten çok yapıcı çok ilginç ve çok önemli olabilir. Türkiye bu deneyimlerden faydalanabilir. Ademimerkeziyetçiliği örnek alabilir. Çok basit bu. Burada farklı güçlerin ya da ulusal kimliklerin kaybedilmesi söz konusu değil. Kendi kültürleri kendi tarihleri olanların bir arada yaşaması var. Bu bir sorun değil. Buna uygun siyasi idareler oluşturulur. Özerklikler tanımlanır. Bu özerkliklerin seviyeleri de olabilir. Avrupa Birliği her ülkenin kararına saygı duyar. Müdahale etmez buna. Bununla ilgili tek bir yasa yok Avrupa Birliğinde. Her ülke kendi istediği gibi idare eder kendini. Keşke bu tabii,vatandaşların istediği gibi olsa, başkanların istediği gibi değil. Yani seçim yoluyla oy yoluyla olması idealdir. Bir devletin siyasi yapısı böyle gerçekleşir. Teşekkürler.

Moderatör Gülten Uçar: Biz de Sayın Vicenç Fisas'a teşekkür ediyoruz doyurucu yanıtlarından dolayı. Birçok ülke deneyimlerini dinlediğimizde aslında barış süreçlerinin biraz karakteri gereği inişli çıkışlı olduğu ve gerçekten uzun bir yol yürünmesi gerektiği ortaya çıkıyor. Yani kriz tek bizde yaşanmıyor. Demek ki birçok ülkede yaşanmış. Ve burada da kendi deyimiyile gerçek barış mümkün diyebilmeliyiz. Tabii ki mücadele ile birlikte. Şimdi de sözü Sayın Tarık Çelenk'e vereceğiz.

Tarık Çelenk: Bana iki soru oldu. Sorulardan bir tanesi sağ düşünce Kürt sorununa ya da Ortadoğu sorununa bakarken İslami argümanları daha geliştiremez mi diye sordunuz. Özellikle 70'li yıllarda oluşan sağ düşünce, birkaç grup vardı tabii, İslam medeniyetini ve Osmanlı ya da Türklerin birleştirici ya da kaynaştırıcı tarihsel etkisini anlamaktan uzak diye düşünüyorum. Yani İslam modelini tam anlayabilirse, belki olabilir. Ama anlaşılması için paradigma değişimine gitmesi gerekiyor. Yeni bir ekol yaratılması gerekiyor. O ekolleri genişletmesi gerekiyor. Yeni bir süreç gerekiyor. Ben bu konuda umutsuzum. Ancak taktik, pratik ve realist manada ilerlenebilir bu yolda diye düşünüyorum.

İkinci soru özyönetim konusunda soruldu. Sağın özyönetime bakış tarzı. Özyönetime bakış tarzı sağın değil Türkiyenin batısının ya da yüzde 60'ının yani 70'li yıllarda merhum İbrahim Kaypakkaya'nın yahutta işte Halkın Kurtuluşu Ordusu'nun mahalleleri gençlerle işgal etmesi ve orda bir şiddet uygulaması olarak bir algı vardır her zaman bu mahallede. Bu algı ne kadar doğrudur ne kadar doğrudur tabii o ayrı bir tartışma.

Ama şu olabilirdi, mesela bir İsviçre'de bir özyönetim modeli, yıllar önce burjuvanın ayaklanmasıyla, merkeze karşı ayaklanmasıyla oluşmuş ve oturmuş bir sistem var. İsviçre sistemi. Gerçek bir komünal sistem belki o diyebiliriz. Yani öyle bir özgün gelişmiş bir modeli asimetrik bir manada değil de Türkiye'nin bütün yapısı için ortaya koyabilecek aşkınlığı gösterebilirse ikna edebilir diye düşünüyorum.

Moderatör Gülten Uçar: Şimdi de Yüksel Taşkın sorulara yanıt verecek ve eklemek istediklerini ekleyebilirsiniz.

Yüksel Taşkın: Sorular zor yerden geldi, beklediğim gibi!

Ama ondan önce bu ülkenin kanayan yarası olan hasta mahkûmlar konusuna değinmek istiyorum. Bu ülkede hep devam eden bir şey bu. Bu konuda daha çok vicdanlı olunması lazım. Çünkü en iyi hukuki düzeni yapsanız bile onu insanlar uyguluyor. Bunu bir gündeme getirmek istedim. Benden rica edildi, istenildi bu.

Akil alanı mevzusuna dair bir örnek vereyim. Bu uzun bir mesele ve insanları yormak da istemiyorum. Çünkü konumuz biraz daha farklı ama mesela Selahattin Demirtaş'ın Erdoğan ile bir mücadelesi oldu 7 Haziran seçim sürecinde. Erdoğan örneğin muhafazakâr Kürtlerin HDP'ye oy vermemesi için tamamen akıl dışı alana oynadı. İşte Zerdüştler denildi, ateisttir bunlar denildi. Yani şöyle söyleyeyim. Bir siyasal tartışmada diyalojik olanı boğmak, karşısındakinin meşruiyetini yok saymak adına ne yapılması gerekiyorsa yapıldı. Buna rağmen Demirtaş ciddi bir ikna başarısı gösterdi. Bu akıl alanıdır bence.

Bu tartışılabilir elbette ama orada HDP açısından bakıldığında Radikal Demokrasi tanımı kendi seçim bildirgelerinde de vardı. Kapsayıcılık anlamında bir imkân barındırır bu yaklaşım diye düşünüyorum. Mesela bu bir akıl alanıdır.

Gelelim “batı”ya. Yani gene tanımlamakta zorlandığım. Çünkü “Türk tarafı” dersiniz ben Laz'ım. Alınıyorum mesela yani şimdi. Orda tanımlar yine biraz problemlili olabiliyor. Türk tarafı filan. Yani...hani Kürt tarafına hoşgörölü olalım diye Türk tarafından bahsederken başka cevizler kırılabilir. Orada da şöyle bir şey var bence. Bizlerin hep pedala basmamız lazım. Mücadele azmimizi bırakmamamız lazım. Bu konuda hepimizin örnek alacağı çok insan var. 90'larda varlardı, 80'lerde yine varlardı. Vazgeçmiyorlar. Yani pedala basıyorlar.

Fakat benim bu alanda genel bir çerçevede kısaca değinmem gereken üç tane fobi var. Üç tane alerji var kurtulmamız gereken. Yani bakın kendimi de katıyorum. Yukarıdan konuşmamak için:

Birinci alerji Kürt fobisidir. Kürdofobi. Bu, batıdaki, her neresiyse bu batı, Kürt fobisinden kurtulmadıkları sürece bence, demokratlardan bahsediyorum veya en azından demokratik bazı çevrelerden, bu alerjiden kurtulmadıkları sürece kendi ayaklarına ateş ediyorlar. İkincisi İslamofobidir. Kategorik Kürt karşıtlığı gibi kategorik İslam karşıtlığı da çok yanlıştır. Üçüncüsü de Euro-fobidir. Yani kategorik bir Batı karşıtlığı. Anlamsız Batı karşıtlığı. Bu üç tane fobi bence bizim bu taraftaki kamusal entelektüel alanımızı zehirliyor diye düşünüyorum. Bunlardan sıyrıldıkça daha akıllı davranabiliyoruz. Akıl alanını genişletebiliyoruz. Yani çok basit bir şey biliyorum, benden önce Habermas söyledi bunu ama bir ülkede farklı siyasal projeleri olanların en azından daha baştan pozisyonlarının meşru olduğunu kabul etmemiz gerekiyor. Onların meşruiyetini daha baştan yıkmak üzerine kafayı çalıştırsak ki kafamızı bu konuda çok iyi çalıştırabiliriz ama bu yine kendi yok oluşumuzu kendi zayıflığımızı getirir. Yani ötekiler aslında hep olacak. Mevzu belki ötekiler olmadan bizim de olmadığımızı kavramak. Biliyorum soyut felsefi alana kayıyorum.

Ama bu konuda hakikaten ciddi bir birikim var zaten. Yani etrafımıza bakarsak bu ülkenin bir kısmının zaten burada olduğunu görürüz. Belli karanlık dönemler oluyor. Ama bu ülke çok tuhaf bir şekilde bundan bazen hızlı bir şekilde de çıkıyor. İnsanlar mücadele azimlerini yitirmedikçe ufacak bir umuda bile hızla sarılabiliyorlar. Bu anlamda o güçlü refleksin bu ülkede yok edilemediğini, edilmediğini düşünüyorum. İyimser olmaya mı çalışıyorum. Evet. Baştan zaten söylemiştim.

Bir arkadaşımız Meclis'te bu komisyonların ne kadar anlamı var, reel politika anlamında diye sordu. Bu tabii ki barış açısından bakarsanız hukuki mekanizmaları her zaman sahiplenmemiz lazım. İyi kötü Murat Bey de bahsetti, iki üç tane yapı her zaman bu süreçlerde vardır. Nedir bu? Bir Çözüm Komisyonu veya Toplumsal Mutabakat Komisyonu, Meclis'in içinde her zaman olur. Meclis dışındaki süreçleri izleyecek, adına ne dersiniz, izleme diyebilirsiniz, üçüncü göz, bu da olur. Bir de yaşanan bunca acının üzerinden yüzleşme anlamında hakikat komisyonları hep olur. Bu yapıları bu günden itibaren zayıfız diye ihmal edemeyiz. Bunları hep savunmak durumundayız. Yani o açıdan Meclis'in içindeki mücadelelerin bu açıdan bir önemi olduğunu yani zayıfız diye hukuki alanı bırakamayız. Hukuki alan bir meşruiyet alanıdır.

Barzani mevzuu. Yani Barzani'nin ideolojik olarak durduğu yerler, ideolojik muhafazakâr tercihlerini ben de eleştiriyorum ama şu anda o sorunun cevabı da değil ama bana ilginç gelen bir şey var Barzani ile ilgili. Bu çok uzun bir mevzu ama bence çok farklı sayıda aktörle yan yana gelebiliyor. İyi kötü hepsiyle iş yapıyor. Bana sorarsanız kendi özerklik alanını da iyi kötü muhafaza ediyor. Yani kötü bir aktör kötü bir oyuncu değil aslında. İdeolojik eleştirisi ayrı bir şey. Türkiye'ye etkisi, Türkiye'deki tartışmalara nüfuzunu elbette biliyorum. Bunların her zaman olumlu olmadığını ben de farkındayım. Ama bölgesel planda kendine göre kendi sınırları içinde reel politika oyununu başarılı oynadığını düşünüyorum. Bu ayrı bir tartışma olabilir.

Şu anda bölgeleşme anlamında AB'nin bir etkisi Türkiye'ye yakın gelecekte olmayacak bence. Çünkü zaten bu Özerklik Şartı üzerinden olabilir. AKP'nin buna yanaşmadığını bildiğimiz gibi demin değindiğim Bütünşehir yasasına dikkatli bakın. Bu bütün dünyadaki yerleşme trendine tam aykırı bir şeydir. Şunun altını çizeyim. AKP döneminde Türkiye'deki mevcut belediyelerin yüzde 60'ı ortadan kaldırıldı. Dile kolay. Yüzde 60. Böyle bir partiden yerleşme bölgeleşme anlamında değil tam tersi beklenir. Nasıl Erdoğan her konuda tüm güçleri elinde toplamak istiyorsa, onun gibi Erdoğan'a benzeyen belediye başkanları yaratmak istiyorlar. "Güçlü Başkan Zayıf Meclis" yapısı oluşturmak istiyorlar. Ve buradan da bir demokratikleşme imkânı olarak yerleşme çıkmayacağı açıktır. Mümkün olduğu kadar kısa tuttum. Tekrar ilginize teşekkür ediyorum.

Moderatör Gülten Uçar: Yüksel arkadaşına teşekkür ederiz. Buyurun Murat Çelikkan.

Murat Çelikkan: Bu özellikle kürt illerinde tasvir ettiğim dehşet ortamında PKK'nın bu mücadeleyi şehirlere taşımalarının rolü yok mu gibi bir zor soru var önümde. Bu tabii, biz özyönetim ve özsavunma gibi bir siyasal stratejiyi tartışmayı getirir. Bunu yapmaya çalıştım. Yani devlet töreninden ya da kimin savunmada olduğunun tartışmasına girmeyeceğim. Sadece şunu söyleyeceğim. Bir örnek vereceğim. Bir de şunu söyleyebilirim. Bir insan hakları savunucusu olarak her tür çatışma ortamında sivillere tehdit yaratan sivil yaşamlara tehdit yaratan politikaları eleştirmek zorundayız. Burada bir tereddüt

yok. Ama bir siyasal strateji olarak bu politikayı nasıl değerlendiririz ayrı bir tartışma konusu. Şunu hatırlatmak istiyorum. Biz sürekli olarak hem devlete çok uzun yıllardır hem de silahlı Kürt hareketine çeşitli çağrılar yapıyoruz. İşte ateşkes çağrısı yapıyoruz, silah bırakma çağrısı yapıyoruz. Çatışmayı bırakma çağrısı yapıyoruz. 1999 yılı öncesinde de buna benzer bir çağrı yaptık. Ve Öcalan bu çağrıyı yeniledi ve ateşkes ilan edildi. Gerillanın Türkiye sınırlarının dışına çıkması kararı alındı. O süreçte hepimiz çok memnun olduk. Yani bir anlaşma var diye. Yurt dışına çıkarken devletin yaptığı operasyonlar neticesinde yüzlerce gerilla öldürüldü bu geri çekilme hareketi sırasında. Keza daha yakın bir örnek vereyim. Bu barikatlar ilk şehirlerde kurulduğunda barikatların kaldırılması için aracı olup gençleri ikna eden belediye başkanlarının, aracı konumunda olan belediye başkanlarının bu girişimleri sonucu barikatların kaldırılmasında devlet inanılmaz operasyonlar düzenledi barikat kaldırılan yerlere. Ben devlet teröründen bahsedilmeyen yerde artık böyle bir savunma stratejisini eleştirmeyeceğim. Çünkü yani biz her tarafa çağrı yapıyoruz ve devletin şiddetini ve hukuksuzluğunu kontrol edip denetim altına alabilecek bir güç ve mekanizmamız yok. Ben kişisel olarak savunmasızlık stratejisinin sorumluluğunu alamayacağım. Bu bu kadar net. Çünkü gidip gördüğümüz vakit tabii ki şunu... İnsan hakları savunucusu olarak her türlü sivil hayatı tehlikeye atan tehdit altında bulunduran yaklaşım eleştirilmeli dedim ama mesela Cizre'ye kalkın gidin, sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş. İlk yapılan şey şehrin tepesinde bulunan kültür merkezinden şehrin damlarında bulunan su depolarını patlatmak olmuş. Niyeye? Çünkü 50 derece sıcakta susuzlukta mümkünse sokağa çıkmayın. Sokağa çıkanlar tetikçiler tarafından öldürülmüş. Ölümünün çoğu tek kurşunla enseden. Bunu soruşturuyor mu devlet? Hayır. O ölümler konusunda Cizre'deki dört savcının gidip durumuna bakın. Evlerde yüzlerce sivil evlerde yüzlerce mermi var. Soruşturuyor mu? Hayır. Yani bu bir açmaz. Bu açmazı aşmamız gerektiğini kabul ediyorum. Ama bu açmazı aşmak devletin bu hukuksuzluğunu da ortadan kaldırabilecek hiç değilse soruşturmaların olabileceği, yargılamaların olabileceği ve bu hukuksuzluğun sona erebileceği bir ortamı yaratarak mümkün olabilir. Onun dışında kimseye bu hukuksuzluk ve bu şiddet, devlet şiddeti sürerken siz durun demek kolay bir şey değil. Nasıl sağlayabiliriz bunu? Ben aslında toparlamaktan çok şunu söyleyeceğim, değişik mahallelerden geldiğimiz bu konuşmalarda ifade edildi, hem farklı yerlerden konulara yaklaştığımız, hem farklı konuları da ele aldığımız için ama ben temelde hepimizin bu meselenin eşitlikçi, demokratik ve kalıcı bir barışla çöz... yani bu masada hiç değilse konuşanların, çözüm konusunda uzlaştığını düşünüyorum. Yani hareket noktamız aynı olması gerektiğini de düşünüyorum. Burada tabii ki farklı kesimlere farklı yaklaşımlar olabilir. Ama ilkelere mesela yaşam hakkı gibi, mesela adalet arayışı gibi, mesela hakikat arayışı gibi ilkelere taviz verilemez. Bunları nasıl gerçekleştireceğimizi sadece tartışabiliriz. Ama bunların olmadığı bir yeni düzen bir barış düzeninden bahsetmek mümkün değil. Yani heybeyi bozup torba yaparak kalıcı barışı sağlayamazsınız. Bugün Türkiye demokratik bir ülke değil. Demokratik olmayan bir ülke kalıcı bir barış yapamaz. Bunu çözmemiz gerekiyor. Ve bu hepimiz için hayati önemde. Bunun önündeki engelleri belki farklı mahallelerden farklı aktörlere yaklaşarak nasıl giderebiliriz üzerinde yoğunlaşmamız gerekiyor. Bu mücadeleyi yükselttiğimiz oranda da tabii ki silahların susması silahların bırakılması barikatların kaldırılması daha huzurlu ve demokratik bir düzene dönülmesi çağrılarımızı güçlendirebiliriz ve yapabiliriz. Ama ancak bu koşulla.

Moderatör Gülten Uçar: Teşekkür ediyoruz Sayın Murat Çelikkan'a da. Var mı farklı, sorulmayan soru?

Prof. Büşra Ersanlı: Soru değil de önemli bir şeye yeniden değinmek istiyorum. Çatışma kavramına değindi Sayın Vıcenç Fisas çatışma ile terör arasındaki farkı çok basite indirgeyerek bizim işlememiz gerekiyor dedi. Çünkü terör tek taraflı bir saldırı, çatışma ise iki tarafın karşılıklılığını içeriyor. Yani onun psikolojik açıdan insan onuru açısından bir değeri var. Oysa terör tek taraflı kör gözlü bir saldırı. Türkiye'de ise terör kavramının kullanılış biçimi maalesef sadece Kürt muhalefetiyle kısıtlı da değil. Eğer öyle olsaydı biz belki terör kavramını bugüne kadar bir kenara itmeyi başarabilirdik. Ancak terör kavramı Türkiyede çok genişletilmiş hatta o kadar genişletilmiş ki muhaliflikle neredeyse özdeş duruma getirilmiş durumda. Yani İslami kesim için de terörist kullanılıyor. Militarist olan kesim için de sağ kesim için de kullanılıyor. Her yöndeki sol, bütün çeşitlemeleri için kullanılıyor. Ve en ufak bir baş etme zorluğu çektiği zaman devlet küçücük bir grubu bile kocaman bir örgüt yapıp adına terörist diyor. Şimdi böyle bir durumda bu kavramı kırmanın yolları nasıl olabilir. Yani biz bu kavramı kırmak gerektiğini senelerdir düşünüyoruz. Ama genişletildiği için sürekli başaramadık. Onun için sizin çatışmayı vurgulamanız şimdi yeniden çok anlamlı oldu. Bu ikisi arasındaki farkın üzerinde durmak gerekir diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Moderatör Gülten Uçar: Herkese tekrar teşekkürler. Verimli ve öğretici oldu.

EKLER**Vicenç Fisas sunumunun yazılı biçimi:**

Türkiye'deki Kürt çatışması için anlaşmalı bir çözümün temelleri
 Vicenç Fisas
 (Barselona Otonom Üniversitesi, Barış Kültürü Okulu Yöneticisi)
 12 Aralık 2015

Çeşitli ülkelerde ve çatışma bölgelerinde barış için yürüttüğüm çalışmalardan ve barış süreçleri ve metotları hakkında yıllardır sürdürdüğüm çalışmalardan edindiğim deneyimlere dayanarak, bu belirsizliklerle dolu olan fakat aynı zamanda gelecek barış fırsatlarını da barındıran zamanda, konferansımıza katılmanızı rica ederim.

Otuz yılı aşkın bir süredir devam eden, on binlerce insanın ölümüne, göç etmesine, kaybına ve gözle görülebilir seviyede travmalara sebep olan ve birkaç yıl boyunca her iki tarafça diyalog sürecinde bulunulan bu çatışma, görmezden gelinerek, varlığı inkâr edilerek veya bir gün varlığı kabul edilip başka bir gün reddedilerek veya habire diyalog süreçleri başlatıp kesintiye uğratarak ortadan kaldırılamaz.

Herhangi bir çatışmanın barışçıl yolla çözülmesi için atılması gereken ilk adım, çatışmanın taraflarını sürekli birbirinden ayıran yorumlamalardan veya analizlerden bağımsız olarak, çatışmanın var olduğunu kabullenmektir. Çatışmanın her iki tarafınca “bir problemin var olduğunu” ve bunun ortak bir problem olduğunu kabul etmek ilk önce elde edilmesi gerektirir. Bir “Kürt sorununun” varlığını inkâr etmek ne sorunun teşhisine ne de uygun bir politik tedaviye yardımcı olur. Kolombiya’ya gelmekte olan barış, Filipinlerde, Kuzey İrlanda’da, Endonezya’nın Açe bölgesinde, Nepal’de, Sierra Leona’da ve diğer birçok çatışmada gelen barış için hükümetler, ordular, güvenlik güçleri, resmî olmayan silahlı aktörler ve halklar arasında şiddet yoluyla çözümü imkânsız olan ortak bir problemin varlığının kabullenilmesini gerektirmişti. Türkiye’de, çeşitli dönemlerde bu görüşün taraflarca kabul edilir gibi olduğu görülmüştür.

2013 yılından bugüne kadar neredeyse iki yıl boyunca Türk Hükümeti ve PKK bir “çözüm taslağının” oluşturulması veya Türkiye’de süren çatışmaya bir son verilmesi için birlikte çalışmaktaydı. Her iki taraf, uluslararası toplumun da desteğiyle, Türkiye halklarına karşı, mümkün olan en kısa süre içerisinde ortak bir diyalog çerçevesi oluşturmak için koşulların oluşturulması gibi ahlaki bir zorunlulukla karşı karşıyadır. İlk olarak Kürt meselesiyle ilişkili bütün konuların ele alınmasını tavsiye ederim, bunun ardından her iki tarafın bir anlaşmaya varması durumunda daha geniş konuların ele alınması mümkün olacaktır. Bu durumda, Kürt “sorunu” ve PKK ile olan “silahlı çatışma” birçok bölgesel jeopolitik faktöre özellikle de, artık uluslararası düzeyde etkili olan, Suriye ve Irak faktörlerine bağlı bulunmaktadır. Bu durum büyük bir engel ve büyük bir meydan okumaya karşılık gelmektedir. Buna rağmen Türkiye’nin, iç meselesini çözümlmek için girişimlerde bulunmaktan vazgeçmemesi gereklidir. Türkiye’deki Kürt sorununun çözüm yoluna girmemesi bölgede daha büyük dengesizliklere neden olur. Türkiye’deki çatışmayı ele almak için, uzak bir gelecekte bütün bölgenin barışa erişmesini beklemek tavsiye edilmez. Bütün bunlarla birlikte, yıllar boyunca yaşanan her çözüm girişiminin ardından gelen her başarısızlık veya krizin karşılıklı güveni daha fazla sarsmasından ve daha fazla

engeller oluşturmasından dolayı çözüm temellerinin hemen şimdi oluşturulmaya başlanması acildir. Sorunun ele alınmaya başlanması için “daha fazla savaş” düşüncesinden uzak durulması ve silahların nasıl susturulacağı ve barışın nasıl elde edileceğinin düşünölmeye başlanması gerekmektedir. Silahların susturulması ve barış farklı kavramlardır, zira barış aynı zamanda politik, sosyal, ekonomik ve kültürel konuları içerir. Son 30 yılda, dünyada var olan silahlı çatışmaların %75’i, karşılıklı görüşmelerle elde edilen barış anlaşmaları yolu ile çözüme kavuşturulmuştur. Türkiye’nin PKK ile olan çatışmasının bu duruma bir istisna oluşturması gerekmemektedir.

Hiç kimsenin, tabii ki Türkiye’nin de, Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin “ihtilafların barışçıl yollarla ve uluslararası hak ve hukuk prensiplerine uygun bir şekilde çözüm ve düzenlenmesi” hususundaki 1. maddesini unutmaya hakkı yoktur. Aynı zamanda, demokrasi ve birlikte yaşamının temel prensiplerinden biri olan, 1966 yılında imzalanan Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi dahilinde verilen taahhütler de unutulmamalıdır. Bir barış süreci veya “bir düzenleme süreci”, siz nasıl adlandırmak isterseniz, bir tarafın diğeri üzerinde hakimiyet kurması değildir; aksine, birbirini çözüm arayışı içerisinde olan taraflar olarak kabul eden iki taraf arasında bir diyalogdur.

Bir çözüm arayışının başarılı olabilmesi için, çatışma içerisindeki tarafların diyalog ve başlangıç pozisyonlarına göre esneklik içerisinde çatışmaya gerçekten bir nokta koyma isteğine sahip olmaları gerekmektedir. Bu istek genellikle gizli ve ciddi bir yaklaşım, güven artırıcı önlemler, sözler ve eylemler ile gösterilir.

Herhangi bir çatışmanın çözümüne temel olan görüşmeler, her durum için kullanılabilir bir metodolojiye ve her görüşmelerde kullanılacak temel prensiplere sahiptir. Taraflar istediklerinde, her zaman en uygun yolu bulabilir. Tartışma ve en uygun yolu bulma zaman gerektirse bile bu durum asla bir sorun teşkil etmemelidir. Çözüme nasıl ulaşılacağı sadece ve sadece yerel tarafların sorumluluğudur, aynı zamanda diğerkülkelerin deneyimlerinden de çok şey öğrenilebilir. Çok fazla şey üretmeye gerek yoktur, sadece, her durum için gerekli olan doğru araçların kullanımını sağlamaya gerek vardır. “Sözel dilin ateşini düşürmek”, “dili silahsızlandırmak” ve diğerk tarafa sürekli olarak hakaret edici şekilde yönelmemek tavsiye edilmektedir. Bir gün bu çatışmayı çözmeyi arzu etmeniz durumunda, “terörist” kelimesini kullanmamanızı tavsiye ediyorum. Dünyanın herhangi bir yerinde silahlı çatışmalarda gerçekleştirilen suçları adlandırmak için uluslararası insan hakları, insan hakları ve savaş yasaları gibi birçok mekanizma hazırda bulunmaktadır. Üstelik güncel olarak, Avrupa Birliği’nin terör örgütü listelerinde bulunan grupların büyük bir kesimiyle görüşmeler sürmektedir. Bir grubu “terörist” olarak adlandırmak gibi oldukça basit bir bahane dolayısıyla görüşmeleri reddetmek kesinlikle başka içerikte amaçlar barındırmaktadır.

Dünya üzerinde var olan görüşmelerin neredeyse %80’i üçüncü bir tarafın aracılığıyla sürdürölmektedir. Bu olasılığı dışlamamak gerekir zira normal olarak etkili bir durumdur. Tarafların dışından gelen bir yardım, tarafları kendileri için bir çözüm bulması konusunda sınırlandırılacaktır. Aracılığı veya kolaylaştırmayı bir müdahale olarak algılamak yerine çatışmada olan tarafların sahip olduğı kapasitelere destek olarak algılamak gerekmektedir. Dış aktörler (yerel veya uluslararası) süreci güçlendirmek için, garantörlük veya gözlemcilik gibi farklı rollere de sahip olabilirler.

Şimdi size, Türkiye'deki durumla ilişkilendirilebilecek bazı barış süreçlerinin farklı aşamalarından bahsedeceğim.

Bu keşif veya başlangıç aşamaları neyin görüşüleceğini ve nasıl görüşüleceğini aydınlatma amacı gütmektedir. Somut görüşme aşamaları daha sonra gerçekleştirilir. Türkiye özelinde düşünürsek, PKK birkaç yıl önce Kürt bölgesinin bağımsızlığı isteğinden vazgeçti. Tartışma, bu sayede, asla bu temele dayanmayacaktır. Türkiye, Suriye ve Irak arasında dağılmış Kürt nüfusunu toplayacak bir Kürt Devleti kurma gibi bir amaç da bulunmamaktadır. “Tartışmanın özü”, yani, meselenin özü olarak adlandırdığımız şey, Türkiye Cumhuriyeti “vatandaşı” olma durumunu devam ettirecek olan Kürt toplumunun kimliğinin, kültürel, dilsel ve sosyal varlığının tanınmasıdır. Dünyanın birçok ülkesinde var olan çokkültürlü toplumlara özgü olan bu ön tanınmanın var olması durumunda, tartışmanın yine halihazırda mevcut olan politik yönleri bu kadar gerilim ve şiddet olmadan ele alınabilirdi. Bununla birlikte, birçok Devletin politik yapısı içerisinde garip algılanmayacak meseleler olan ademimerkeziyetçilik veya özerklik gibi daha politik ve yönetim karakterli konular sosyo-kültürel meselelerin ele alınmasının ardından görüşülmelidir. Bu konuları tartışmaktan korkmamak gerekir, zira bu tartışmalar devletin temel yapısını veya toprak bütünlüğü gibi yaklaşımlarını etkilemeyecektir. Burada söz konusu olan sadece, ortak ülke olan Türkiye içerisindeki toplumsal çeşitliliğin varlığının tanınması ve kabul edilmesidir.

Bu çeşitliliğin tanındığı ve kabul edildiği gün yeni yasalar ve çoğulcu politikaların Kürt topluluğunu tatmin edeceğinden, PKK'nin silahlı bir grup olarak devam etmeyeceğinden eminim zira dünyanın her yerinde barış anlaşmalarının ardından yaşanan durum budur. Bunun sağlanması için ülkenin demokratik kalitesinin iyileştirilmesi ve Türkiye'nin bu kültürel zenginliğinin parlamentoda sergilenmesi için seçim barajının düşürülmesi gerekmektedir. Kültürel ve dilsel çeşitlilik bir problem değildir; bilinmesi ve paylaşılabilmesi durumunda bir hazinedir. Bu bizi zenginleştirir, bölmez.

Diğer taraftan, silahlı bir grup ulusal sınırlar içerisinde faaliyet gösterdiğinde, diyalog geliştirmeden veya görüşmelere başlamadan önce bu grubun üçüncü bir ülkeye çekilmesi veya silah bırakması asla talep edilmemelidir. Bu dünyanın hiçbir ülkesinde gerçekleşmemiştir. Görüşmeler ülkenin içinde veya dışında gerçekleştirilebilir ama silahlı grup genellikle bulunduğu yerde kalır, bu durum ateşkes durumunda bile geçerlidir. Bütün bunlarla birlikte, güçlerin geri çekilmesi hakkında, tarafların sabit bir diyalog sağlaması durumunda anlaşma sağlanabilir.

Silahsızlanma sadece bir görüşmenin sonucunda gerçekleşebilir, görüşmenin ön şartı olarak ileri sürülemez. Hiçbir süreçte diyalogun veya görüşmenin başlatılması için silah bırakma talep edilmez. Bu bir ön koşul değil, başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi durumunda, görüşmelerin bir sonucudur. Güncel durumda, PKK tarafından fiziksel durumunu garantiye almak için Türkiye'de silah bırakma isteğini gerçekleştirmek için zamanlamanın ve şeklin uygun olması gerekmektedir. Aynı zamanda, silahsızlanmanın bir ön koşul değil de bir sonuç olması durumunda silahlı grupların da bu isteklerini gösterecek uygun örnekler gerçekleştirmesi gerekir. Hiçbir hükümet, sürecin sonunda silahlı grubun silahlı mücadeleyi ve silahları bırakacağına güvenmediği bir görüşmeyi gerçekleştirmez. PKK tarafından çok defalar ilan edilmiş olan tek taraflı ateşkesin ortaya çıkardığı fırsatı ve anlamını her zaman iyi değerlendirmek hiçbir zaman gözden kaçırmamak gereklidir.

Dünyada ilan edilen ateşkeslerin %95'i karşılıklı değil, tek taraflıdır. Bununla birlikte, “silahlı çatışmanın seviyesini düşürmeye” başlamak için, tek taraflı ateşkeslerin sunduğu fırsatları kaçırmamak gerekir, tıpkı şu anda Kolombiya'nın yaptığı gibi. “Tek taraflı ateşkes”, yani “silahların susturulması”, görüşmelerin başlaması için en güven verici yaklaşımdır.

Genel af, yaraları sarmaya yönelik yasal düzenleme veya geçici yasal düzenleme süreçleri veya barış süreçlerinin sonucunda ortaya çıkan anayasal değişiklikler de sürecin başında değil sonunda alınması gereken kararlardır ve diyaloga başlamak için birer ön koşul olmamalıdır. Her durumun kendine özgü bir ânı ve zamanı vardır. Bütün bunlarla birlikte, tutukluların yaşam koşulları gibi bazı koşullar, sürecin daha iyi işlemesine yardımcı olacak birer güven göstergesi olarak “gerçekleştirilebilir”.

Herhangi bir durumda, PKK ile “çözülmemiş bir problem” “daha geniş bir problemle” veya Devletin, ülkedeki Kürt toplumuyla kurması gereken “ilişki”yle karıştırılmamalıdır, bu ilişki günümüzde kesinlikle tatmin edici değildir ve gerilim, şiddet ve baskı üretmektedir. Türkiye'yi oluşturun halklar birbirlerini tanımalı, birbirlerine el uzatmalı, diyalog kurmalı ve isteklerini dinlemelidir.

Hükümeti, PKK'yi ve bütün Türkiye toplumunu diyalogun yeniden açılması, silahlı çatışmaların durdurulması ve çatışmaya tatmin edici bir çözümün sağlanması için birlikte büyük bir çaba göstermeye davet ederek tamamlamak istiyorum. Türkiye'nin tamamı, toprakları içerisinde bir barışı hak etmektedir. Bütün dünyanın gözü üzerinizde zira bu soruna kabul edilebilir bir çözümün bulunması halihazırda istikrardan uzak olan gezenimizde bölgenin daha istikrarlı olmasına yardımcı olacaktır. Bu yönde bir gelişmenin sağlanması için en içten dileklerle.

Kim Kimdir

Vicenç Fisas:

Barselona Otonom Üniversitesi'nde Barış Kültürü Okulu kurucusu (1999 yılı) ve direktörü Barış Kültürü Okulu'nda Barış Süreci Programı Koordinatörü. 2006 yılından itibaren Barış Süreçleri Yılığ'ının yazarı. Barış süreçleri müzakereleri danışmanı.

Nikaragua, Somali, Ruanda, Kolombiya, Gürcistan, Sudan, Batı Sahra, Meksika ve Filipinlere'a giden araştırma heyetlerinde yer aldı. Barselona Otonom Üniversitesi'ndeki UNESCO Barış ve İnsan Hakları Kürsüsü'nün Başkanlığını yaptı (1997-2015)

UNESCO Genel Direktörü'ne silahsızlanma, barış kültürü ve çatışmaların önlenmesi konularında danışmanlık yaptı (1987-1999).

Militarizm, silahsızlanma, savunmaya alternatif, silah ticareti, barış araştırmaları, silahlı çatışmalarda ve barış süreçlerinde çatışma müzakereleri konularında 40'ı aşkın kitabın yazarı.

Bradford Üniversitesi, Barış Çalışmaları alanında doktora derecesi (1987).Agora yayınlarında Dünyada Barış ve Süreçler Kürt Sorunu İçin İpuçları isimli kitabı yayımlandı.

Murat Çelikkan:

Gazeteci, Hakikat, Adalet ve Hafıza Merkezi kurucularından ve Çözümüne Doğru Olasılıklar, İmkânlar ve Sorunlar Raporu'nun yazarlarından

Prof. Yüksel Taşkın:

Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi, TÜSES Yöneticisi

Tarık Çelenk:

Ekopolitik Düşünce Merkezi kurucusu, Akil İnsanlar Heyeti Üyesi

Gülten Uçar:

Türkiye Barış Meclisi yöneticisi